

Historische Kring Maarssen

Uitg. Gebrs. Duiveman, Tienhoven.

TIENHOVEN.

6 Juli 1906.

Tante Cor.

31e Jaargang no. 4, november 2004

CAFE-RESTAURANT

**„GEESBERGE“
aan de Vecht
MAARSSSEN**

voor al
uw bruiloften en partijen

*Michel en Cokky Heinsius
Zandpad 23 - Maarssen
Telefoon: 0346-561435*

RADIO - T.V.

ELECTR. HUISHOUDELIJK

+ VOORDEEL + VAKMANSCHAP

+ KWIEKE SERVICE

radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11,
3601 BA Maarssen
telefoon: 0346-562081

Koetsveld Assurantiën

- * PENSIOENEN
- * HYPOTHEKEN
- * BELEGGEN
- * FINANCIERINGEN
- * LEASEN

Raadhuisstraat 15
3603 AV Maarssen

Telefoon: 0346-561 680/567 757
Telefax: 0346-560 869
Onderdeel van Nico Koetsveld Beheer BV

b o d y f a s h i o n

beenmode lingerie badkleding

Langegracht 55 © 0346 575343 3601 AK Maarssen

HISTORISCHE KRING MAARSSSEN

Opgericht 11 september 1972, opgenomen in het verenigingenregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer 301763120000.

Bestuur: B. Visschedijk, voorzitter, Mevr. M. Tijhuis, secretaris, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 0346-575222, Mevr. A. Wolters-Dekkers, penningmeester, giro 2907376, J.H.W. van Bommel, H. Blaauw, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. H. Pouderoyen, B. de Ruiter, W. Klever en A. de Zwart.

Lid van verdienste: drs. W. Smits (10-02-94), C.W.P. Bloemendaal (27-02-03).

Erelid: N. van Tricht (10-02-94), Mevr. G.M. Willekes-van Putten (24-02-2000), J.H. Sagel (22-02-2001), B. de Ruiter (21-02-2002).

Redactie: B. de Ruiter, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema.

Redactie-adres: Mozartlaan 5, 3603 BD Maarssen, tel.: 0346-565471.

Lidmaatschap: De leden bepalen zelf op de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering de contributie voor het lopende jaar. Deze bedraagt thans € 12,00 voor leden, € 9,25 voor het tweede en elk volgende lid op hetzelfde adres. Een tweede lidmaatschap, maar dan zonder periodiek is ook mogelijk en kost slechts € 5,50. Leden in het buitenland betalen € 16,00 i.v.m. de verzendkosten.

Het lidmaatschap is per kalenderjaar, opzeggen vóór het einde van het kalenderjaar.

De lidmaatschapsbijdrage dient te worden voldaan d.m.v. de acceptgirokaart (maart/april).

Voor meer informatie en eventueel aanmelden als lid van de Kring kunt u contact opnemen met de ledenadministratie, Mevr. A. Wolters-Dekkers, Mozartlaan 12, 3603 BH Maarssen, tel.: 0346-579940.

Werkgroep archeologie: H. Blaauw, Bloemstede 193, 3608 TB Maarssen, tel.: 0346-562425.

Werkgroep archief/bibliotheek: H. Pouderoyen, Fazantenkamp 576, 3607 DG Maarssen, tel.: 0346-569133.

Verkoop losse nummers: B. de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen, tel.: 0346-563599.

ISSN: 1384-0967

31e Jaargang no. 4, november 2004

Verschijnt 4 x per jaar

Kringnieuws

Willem van Leusdenring voor Hans van Bommel

Op 30 september 2004 vergaderde het bestuur van het Museum Maarssen. Zoals u wellicht weet is Hans van Bommel zowel bestuurslid van het museum als van de Historische Kring; hij is degene die de onderlinge contacten verzorgt. Velen zijn er ook van op de hoogte dat Hans zich het vuur uit de sloffen loopt voor kunst, cultuur en historisch erfgoed van Maarssen. Het is dan ook geen toeval dat de Willen van Leusdenstichting (waarvan Hans oud-bestuurslid is) hem wilde eren met de Willem van Leusdenring, een kopie van de ring die Willem van Leusden zelf ooit droeg.

De museumvergadering van 30 september werd benut om Hans van Bommel deze ring te overhandigen. Onze felicitaties in verband met deze onderscheiding willen we hem hier nog eens geven. Hijzelf reageerde met de van hem bekende bescheidenheid: waar was dit nu voor nodig. Wij willen daaraan toevoegen dat het goed is om af en toe de aandacht te vestigen op de inzet, de tijd en de moeite die mensen zoals Hans van Bommel laten zien.

Lezing dinsdag 11 januari

De Portugees-joodse begraafplaats in Ouderkerk aan de Amstel.

Onder de titel "Sprekende Stenen" houdt de heer G. Hagenaar uit Ouderkerk aan de Amstel een lezing over de beroemde joodse begraafplaats in zijn woonplaats. Waarom deze begraafplaats op een plek waar niet eens joden woonden? Waarom sefardische, dus Portugese joden? Voor de pauze worden de achtergronden van deze bijzondere begraafplaats uit de doeken gedaan, er liggen maar liefst 27.000 joden begraven. Na de pauze wordt aan de hand van dia's een wandeling gemaakt over het kerkhof. Dan zult u zien dat een kerkhof ook een natuurgebied kan zijn. Schilders als Ruysdael blijken hier te hebben gewerkt.

De lezing vindt plaats in de Merenhoef, om 20.00 uur.

www.collectieutrecht.nl op 6 oktober de lucht ingegaan

In de afgelopen drie jaar heeft het Erfgoedhuis Utrecht gewerkt aan deze website over de Collectie Utrecht. De Collectie Utrecht omvat al die erfgoedcollecties, monumenten en landschappen die bijdragen tot de kennis over de geschiedenis van de provincie Utrecht. Gezamenlijk vertellen zij het verhaal van die geschiedenis, waarvoor instellingen, overheid en gemeenschap financieel en bedrijfsmatig zorgdragen.

De Utrechtse geschiedenis ontrolt zich aan de hand van thema's. Vier thema's zijn al voltooid: Romeinen in Utrecht; Utrecht, kern van de kerstening; Het Utrechtse buitenleven en Fransen in Utrecht. Daarnaast ordenen elf thema's de voorwerpen door de tijd heen, in onderwerpen als Hemel en aarde, Dood en begraven, Helden en heiligen, Arm en rijk.

Technische ondersteuning door Frank Bertens

Wij willen hierbij nogmaals de heer Frank Bertens bedanken die in oktober, geheel belangeloos, onze computer up-to-date heeft gemaakt. Wij zijn hierdoor in staat onze historische bestanden doeltreffender vast te leggen, waardoor wij onze leden beter van informatie zullen kunnen voorzien.

Schenkeningen

Van mevr. Cl. van Manen (Str.v.Linschotenstraat) ontvingen wij een drietal mooie oude foto's. Theo Schouten verblijdde ons met een exemplaar van zijn nieuwste boekje 'Groeten uit Oud-Maarsseveen, Tienhoven en Breukeleveen. Toen en nu.

Het boekje zal tijdens onze lezingen door Theo zelf verkocht worden.

Website HKM

U kunt onze website vinden onder www.historischekringmaarsse.nl.

Ria Tijhuis, secretaris

Van de redactie

1. Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is verboden.
2. De inhoud van de artikelen is voor de verantwoording van de auteur.
3. U kunt kopij voor het volgende nummer inleveren vóór 30 december 2004.

Kring Kroniek

Activiteiten van de Kring in het najaar van 2004

Goudestein 250 jaar, het weekeinde en de tentoonstelling

Het weekeinde van 25 en 26 september 2004 stond in het teken van 250 jaar Goudestein. Allerlei activiteiten stonden op het programma, van een historische bruiloft, vaartochten met het Utrechtse stantenjacht tot aan rondleidingen in Goudestein. Een voor deze gebeurtenis opgerichte werkgroep had alles georganiseerd. Uiteraard heeft ook de Historische Kring Maarssen een bijdrage geleverd aan dit succesvolle evenement, waar veel mensen met genoeg aan terugdenken.

Ter gelegenheid van dit jubileum van Goudestein heeft de Historische Kring Maarssen ervoor gezorgd dat elk schilderij werd voorzien van een bordje met toelichting. Zeefdrukkerij G. de Vries te Maarssen heeft de bordjes geheel belangeloos vervaardigd.

Rond Goudestein wacht u nog een tentoonstelling in de bibliotheek in Maarssen-dorp. Van 5 november tot 17 december zal het een en ander zijn te zien over het vroegere en het huidige Goudestein. Er zijn portretten van diverse eigenaren, er is een verzameling ansichtkaarten en het belang van Goudestein in de regio wordt toegelicht aan de hand van kaarten. De moeite waard om eens te gaan kijken, dat kan gedurende de openingstijden van de bibliotheek.

Nieuwe rolpaal onthuld

Het Goudesteinweekeinde is aangegrepen om een oud plan uit te voeren. Eeuwenlang hebben langs de Vecht, in elke binnenbocht, speciale palen gestaan die ervoor zorgden dat het touw van de trekschuit niet hinderlijk in aanraking kwam met obstakels op de kant. Dit waren de rolpalen, met een draaibaar gedeelte om het touw des te beter te geleiden. Geheel volgens de oude maten is door Kondor Wessels Projekten een rolpaal vervaardigd en geplaatst. Het fraaie bordje op de paal is door Zeefdrukkerij G. de Vries gemaakt. Op 25 september is de paal onthuld. Nu staat hij te pronken langs het jaagpad, vlakbij het beroemde hek van Doornburg.

Lezing over de Domkerk

Stephan Vollenberg uit Utrecht heeft zich als historicus uitgebreid beziggehouden met de Domkerk en alles er rondomheen. Daarom hadden we hem gevraagd om een lezing te houden op 30 september, naar aanleiding van het 750-jarig bestaan van de Utrechtse Domkerk. Als spreker bleek hij niet zeer ervaren, maar dat compenseerde hij door zijn kennis en enthousiasme.

Hij bleek ook bereid om aansluitend op twee zaterdagmiddagen wandelingen te houden rond Domplein en omgeving. Ruim twintig mensen hebben meegewandeld, zij hebben daarbij veel opgestoken van tweeduizend jaar geschiedenis rond de Dom.

Op donderdag 23 september werd de rolpaal door de firma Kondor Wessels Projekten op zijn plaats gezet, om tijdens het aansluitende weekend te worden onthuld.

Harmen van Ginkel, aannemer en afslager in Tienhoven

Oud-Maarsseveen, Looijdijk 41.

In de woonkamer aan de massief eiken tafel zit Arie van Ginkel, eenentachtig jaar oud en vertelt over vroeger. Over zijn vader, diens jeugd en wat er zo allemaal daarna is gebeurd. Oh man, hou op, als ik alles zou vertellen! Een lachende blik en ook een zucht. Het verleden heeft voor iedereen zijn zon- en schaduwzijde. Als herinneringen worden opgehaald, verhalen nieuw leven wordt ingeblazen, beelden hun oude glans en kleur herkrijgen, ja dan komt naast de zon ook een regenwolk voorbij. Ach... zegt Arie relativerend... het was een harde jeugd en ook... ik heb veel geleerd... ja, we botsten nogals eens... maar goed.

Een kom thee met wat erbij. In dit geval een bonbon. In de voorkamer zit echtgenote Rie op de bank mee te luisteren, af en toe geeft ze een aanvulling. Zeg Arie... je moet ook vertellen van... Arie knikt en roept terug... ja ja, maar zover ben ik nog niet, eerst even... En het verhaal schuift verder over het tafelblad tussen thee en bonbons door naar het blanke papier waar de pen krassend de lijnen vult.

Harmen (doopnaam Herman) van Ginkel wordt geboren in Breukelen St.Pieter op 4 januari 1895. Een naar de tijd kinderrijk gezin, zes jongens en een meisje. De prinses, zo benoemt Arie die tante. Harmen zijn vader heeft dus vele monden te vullen. Het is werken bij de boer, in de veenderij en tenslotte in dienst van de gemeente Tienhoven¹. De werkzaamheden bestaan uit het snoeien van de heggen aan de wegkant en vooral ook het ophalen van het huisvuil, handmatig natuurlijk. Met de schouw² door de sloten en met behulp van een polderkruwagen het vuil erin storten. Zeven guldens in de week was het inkomen zo rond 1910.

Harmen, in een gereformeerd gezin geboren, gaat naar de openbare school, die achter het gemeentehuis van Tienhoven is aangebouwd. Meester Keizer, weet zoon Arie, en hij somt moeiteloos de namen op van andere meesters. Ze brengen Harmen niet de psalmversjes bij maar wel het rekenen, de tafels tot tien foutloos opzeggen en met de kroontjespen schrijven. Zes klassen en dan is Harmen twaalf jaar en gaat hij bij scheepswerf Pieneman - op de grens van Tienhoven en Oud-Maarsseveen - zijn eerste centen verdienen. Moeder zit zaterdagmiddag aan tafel te wachten en schuift het muntgeld met één haal in het opengeschoven laadje.

Drie jaar later gaat Harmen 'de bouw' in. Bij metselaar Vermeulen in Breukelen wordt hij sjouwer, zorgen voor de aanvoer van stenen en specie. En... als de metselaar ermee vooruit kan, neemt Harmen zelf de troffel in de hand en leert al doende de kneepjes van het vak.

Zoon Arie vertelt vol trots... als ik langs kasteel Nijenrode in Breukelen kom, kijk ik altijd even omhoog... de kantelen zijn toen door mijn vader gemetseld... vakwerk!

Zeventien jaar oud vindt hij zich zelf voldoende bekwaam om als metselaar de kost te verdienen. Ander werk, nu bij aannemerij Elbertse en Van den Hoorn en een ander kosthuis. Thuis het geld afgeven, dat schiet niet op. En trouwens het wordt ook wat moeilijk thuis. Zijn vader met die magere zeven gulden en hij met wel zeventien gulden in de week. Wel keihard werken natuurlijk en lange dagen. Bij Elbertse bijvoorbeeld was een karwei het bouwen van een hervormde kerk in de Meern³. Het was wel drie uur lopen naar zijn werk, waar hij 's ochtends om zeven uur diende te zijn en dan 's avonds weer terug. Zes dagen in de week. Maar goed, voortaan buiten het ouderlijk huis in de kost en sparen.

In 1914 moet hij zijn militaire dienstplicht vervullen en hij heeft pech, want, bijna op het punt van afzwaaien wordt in verband met de naderende oorlogsdreiging de algehele mobilisatie afgekonddigd. Harmen moet tot 1918 zijn soldatendiner van rats, kuch en bonen naar binnen werken. Gelegerd in Baarle Nassau, met als pelotonscommandant J. Homan van der Heide. Soldaat Van Ginkel heeft dan wel geen maarschalkstaf in zijn ransel⁴, wat hij er wel in heeft zitten zijn pakjes sigaretten en chocolade voor de verkoop tijdens de lange marsen. De karige soldij wordt zo wat aangevuld.

Weer terug in de bouw maakt hij tijdens een klus in Kortrijk bij de familie Oussoren kennis met Aar-

tje van Hoegee, die daar haar dienstje heeft. Aartje, geboren in Maarsseveen op 1-9-1889, en Harmen zien wel wat in elkaar... en zoals Wim Sonneveld destijds zong... *van het ene kwam het ander en van het ander kwam een kind... hij zei het komt wel voor mekander als ik een mooie woning vindt...*

Natuurlijk komt het voor elkaar. Ze trouwen in mei 1919 en in de slachtmaand wordt dochter Mijntje geboren in hun huisje aan de Scheendijk. Een eenkamerwoning, denk nu hun zoon Arie, een vervenershuisje. Keukenkamer met een bedstee. Harmen is gelukkig met zijn gezin en druk met het werk. Nu werkt hij aan het N.S. gebouw⁶ aan de Catharijnesingel in Utrecht. Hij ziet zijn dochter nauwelijks, want hij is al voor dag en dauw op pad en pas weer thuis als Mijntje ligt te dromen. Zondag is voor het gezin, maar de kerkgang wordt ook gemaakt. Tijdens de dienst zingt hij de hele en halve noten van: *Ik zal mij buigen op Uw eisch...*(psalm 138)

Zo rond de geboorte van dochter Grietje (mei 1921) besluit Harmen van Ginkel voor zichzelf te beginnen. Voldoende gespaard, de verdiensten zijn toegenomen tot soms wel honderd gulden per week in het hoogseizoen, een hypotheek bij notaris Van Nieuwenhuizen in Maarssen ligt binnen handbereik. Op een veiling in Tienhoven koopt hij een voormalige slagerij, waar hij zich voorstelt om als metselaar-aannemer H. van Ginkel te gaan vestigen. Tja... en dan is er een paar weken later weer een veiling waar de boerenbehuizing van Arie van de Berg aan het begin van de Looijdijk in Oud-Maarsseveen ingebracht wordt. Er hoort een lap grond van ±1000 are bij. Aantrekkelijker voor Harmen, die biedt en koopt. Lef voor iemand van 26 jaar. Van de Scheendijk in Breukelen naar de Looijdijk⁶ in Oud-Maarsseveen.

Zijn vorige koop, de slagerij, raakt hij kwijt aan slager Jan Gaarkeuken, onder beding dat de noodzakelijke verbouwing aan hem gegund wordt. Handig.

Lef, handigheid en een zeker zakelijk inzicht staan garant voor een goed verloop. Het stalgedeelte van de aangekochte boerderij wordt gesloopt. Daar komt een nieuw woonhuis. De ervoor staande behuizing wordt verhuurd. Kees Geurtsen, Eep Staartjes, de familie Van de Geest en de familie Henk van der Schaft zijn de opeenvolgende huurders. Er is een foto uit 1929, waar de derde spruit, zoon Arie met beremuts op staat te prikken. De verhuurde woning op de voor-

Afb. 1. 1923, Harmen met zijn gezin.

grond, het dak van de nieuwe Van Ginkelwoning daarachter. En nog net zichtbaar de stam van de kastanje, die er nog steeds staat. Wel 300 jaar oud... meent zoon Arie.⁷

Harmen neemt nu zelf personeel in dienst. De elfjarige Dirk Manten komt aardappelen schillen en specie mengen. Het is 1923. Veertig jaar later vieren ze het jubileum van Dirk 'Trouw'.

Harmen van Ginkel is aannemer. Het metselwerk doet hijzelf natuurlijk. Het timmerwerk besteedt hij uit aan Hendrik van Walderveen uit Oud-Maarsseveen. Zijn eigen woonhuis is een van de eerste klussen. Er komt ruimte voor een moestuin, fruitbomen en zelfs een varken.

Metselen, in het begin van de vorige eeuw zijn er vele honderden steenovens in den lande. Iedere rivier heeft zijn eigen metselsteen. Er is sprake van IJsselformaat, Waal- en Maasformaat en Amstelformaat. In Maarssen is het steenoven Vecht en Rijn van meneer Freijtag. Een Waalsteentje heeft een kopmaat van 11 cm, een strekmaat van 22 cm en een dikte van 5,2 cm. Het Vechtsteentje is minder dik en komt tot 4 cm. Aanvankelijk wordt voor specie gebruik ge-

Afb.2. 1929, zoon Arie, met beremuts staat voor zijn vader. Rechts de kastanjeboom.

maakt van tras. Dit is een soort fijngemalen klei in poedervorm. Gemengd met kalk en zand in een vaste verhouding ontstaat er een soort stroperige cement die lastig af te bikken valt bij de sloop. Dan komt er iets nieuws.... De ENCI® uit Limburg maakt uit mergel een poeder (in juten zakjes aangeleverd), dat handzamer is en al spoedig het tras uit de markt duwt .

De aannemerij Van Ginkel geniet het vertrouwen van de dorpsgenoten. Er is voortdurend werk. Bouwen en slopen. In de slappe tijd - vorstverlet bijvoorbeeld - worden bomen gerooid en tijdens de ijspret is er, samen met Kees te Water, de koek-en-sopietent. Oh nee, de soep wordt niet door Aartje gebrouwen, die bemoeit zich daar al helemaal niet mee, lacht zoon Arie. Ach welnee veel te druk met inmiddels vijf koters. Na Mijntje en Grietje en Arie zijn er nu ook Alie en Map. Als Aartje al wat doet buiten het huishouden is het het opruimen van de werkschuur. En opruimen betekent vaak weggooien. Bij het 'sloten'⁹ komen bijvoorbeeld een paar schaatsen naar boven.. hé, wat krijgen we nou..?

Het hele jaar door worden klompen verkocht, ge-

maakt door Piet van de Griend uit Maarssen. Mijntje en Grietje moeten zaterdags met de handkar naar Westbroek, de boer op. Gewoon aanbellen en vragen... Hoe ze dat vonden... Mijn zussen vonden het wel leuk, lacht Arie.

Hoewel er vanaf 1931 een School voor Christelijk Volksonderwijs (opgericht door Ds. Okken) vlak tegenover hen is, moeten de kinderen toch een heel eind (1,5 km) lopen, naar wat in 1938 de laan van Niftarlake ging heten, voor de School met den Bijbel, ook wel school op gereformeerde grondslag genoemd met onder andere meester Emmens en meester Groot. De kleine dorpsgemeenschap heeft met de openbare school meegerekend, een drietal scholen.

Het aanbesteden in de bouw is een klusje apart. Meestal gebeurt dat op de achterkant van een dagelijks leeggerookt doosje Velasquez-sigaartjes, dat met potlood wordt volgekrabbeld. De administratie is aanvankelijk een berg doosjes. Kasboek en dergelijke komen later. Giro komt in 1930, telefoon in 1935. De rekeningen worden met de hand uitgeschreven en zaterdags geïnd. Contant betalen natuurlijk en een aantal vaste

Afb.3. 1976, de allerlaatste hamerslag.

klanten dat daar altijd (te) lang mee wacht. Bij een enkeling, vaak aangewezen op de armenzorg, wordt maar geen rekening geschreven. Voor knecht Dirk Manten wordt een uurloon van 60 cent berekend. De kasboeken en klantenboekjes zijn er nog. Ja, misschien voor jullie archief iets... stemt Arie in. Ze zijn weggestopt op zolder, maar ze zijn er nog. Vaak is er helemaal geen sprake van aangenomen werk. Bij boer Bart van de Wilt aan de Heuvellaan bijvoorbeeld. Het zijn de crisisjaren. Daggeld, schrijf de uren maar op... Het staat er... verstopte riool, zand en specie... 2uur à 60 cents... Een kwestie van vertrouwen. Vrijwel altijd tot tevredenheid.

Er is een toevallige ontmoeting met meneer Homan van der Heide op diens boerenbezitting in Breukeleveen. Met een... hé Hein, jij hier... wordt Harmen herkend uit de mobilisatie. En wat later... wat heb ik een reepjes van jou opgegeten... Onnodig te zeggen dat de directeur van de Maarssense Kininefabriek de bouwklussen en het onderhoud van zijn bezit in Breukeleveen voortaan aan Van Ginkel gunt. Ze worden goede bekenden van elkaar... vertelt zoon Arie.

En Aartje... hoe ging het met haar... Zij was druk met van alles, vooral met veel praten. Bij overbuur bakker Van Ee. Haar man heeft daar ooit een verbouwing - door de failliet verklaarde aannemer Van de Grift uit Harmelen begonnen - afgemaakt. Nu bespreekt Aartje over de toonbank het dorpse wel en wee. Ook bij de er vlak naast wonende buurman kruidenier Oudhof wordt alles nog eens grondig doorgesproken. Het wordt een vast patroon door de jaren heen. Met vakantie? Helemaal niet... komt het er direct uit bij zoon Arie. Nooit...! Ja Aartje gaat wel eens op een zondagmiddag lopend naar Westbroek waar zus Map woont, de kinderschaar natuurlijk mee. En dan is er de afslagerij.

Zoon Arie denkt dat zijn vader daar in 1929-1930 mee is begonnen. Notaris Brouwer Nijhoff veilt van de gebr. Van de Wal de smederij, woonhuis en inboedel. Het zogenaamde afslaan, het leiding geven aan het bieden, wordt daar door Harmen van Ginkel - hij heeft er officieel naar gesolliciteerd - voor het eerst beoefend. Optreden in het openbaar, een kwinkslag, lachers op zijn hand. Wie biedt er meer... eenmaal... andermaal... verkocht. Verdiensten? Een percentage van de opbrengst waarschijnlijk... zoon Arie haalt zijn schouders op... het zou kunnen. Ook taxaties verricht Harmen. Rapport maken, het is niet zijn sterkste punt. Slecht in schrijven. Liever moet de notarisklerk het maar doen. Bij hem thuis aan de weg komt een kastje met achter glas de aangekondigde boeldagen en veilingen. Veilingmeester H. van Ginkel. En natuurlijk staat er ook H. van Ginkel, aannemer-metselaar. Wat komt op de eerste plaats?

De Nederlands Hervormde kerk houdt een baazar. Wat ten slotte overblijft moet maar bij opbod verkocht worden. Een kerkenraadslid waagt zich eraan, zonder succes. Dan dominee Barger zelf maar, dat gaat niet veel beter. Vraag het Van Ginkel... wordt hem toegefluiserd. Prima... zegt de aangesprokene. En dan begint het. Wie biedt er voor deze spiegel... als je erin kijkt ben je altijd mottig... wordt daar vijf gulden geboden... moet je dat eerst niet aan je vrouw vragen... heb je je portemonnee wel bij je? De mensen komen erop af. Wie biedt er meer... Gaat het onder de hamer bij Van Ginkel, dan brengt het nog meer op dan nieuw in de winkel! Een succes dus en een glunderende Harmen. Een paar dagen later komt dominee Barger, als altijd wat sjofel gekleed met een doosje (sigaren) onder de arm aan de deur. Aartje die hem voor een venter aanziet zegt...

nee beste man... vandaag maar niet..

Harmen geniet met zijn afslaan regionale bekendheid. Tot over zijn tachtigste wordt hij gevraagd en laat hij zich met een taxi naar de veil-
ling brengen. Boeldag heet dat aanvankelijk. Compleet huisraad, ameublementen, kasten, alles gaat onder de hamer. Kijk... zegt Arie... hier is-tie. Een lichtbruin houten hamertje met enigszins bewerkte steel. Nee, niet voor het archief, die blijft in de familie!

Oh ja... mijn vader zijn hart lag helemaal bij het afslagerswerk. Dat vond hij zo boeiend. De aannemerij liet hij voor de oorlog eigenlijk al meer en meer aan mij over. Zelf metselen deed hij allang niet meer. Met de motor van hier naar daar het werk controleren. Een sigaartje, een praatje en - in de bouw gebruikelijk - bij de besprekingen een borreltje om de zaak te beklinken. Zoon Arie blikt in de verte. We botsten natuurlijk wel eens. Als kleine jongen kreeg ik wel eens een trap tegen mijn achterste, tja... ik was ook geen lieverdje. Zoon Arie glimlacht.

Goed geboerd? Nee, niet echt. Daar was Harmen toch niet echt zakenman genoeg voor en

misschien was goed boeren ook niet zo belangrijk voor hem. Zijn sigaartje, zijn borreltje en zijn grote liefhebberij... vissen in de Tienhovense plassen. Ja, in het bestuur van de hengelervereniging en alle visakten natuurlijk. Thuis veel vis eten...? Nee, zelden, het meeste gaat terug in het water. Over eten gesproken... in de oorlog hadden we geen honger. Hoe dat komt. Waar nu aan de Heuvellaan een maisveld is, woont tot in de oorlog boer Kemp. Voor de sloop gekocht kan Harmen het hout van de boerderij bij de Westbroekse boeren ruilen tegen rogge en tarwe enzo en krijgt zijn gezin te eten. Wel een strenge vader, maar ook een zorgzame vader.

Na de oorlog vliegen de kinderen uit. Harmen en Aartje worden samen oud. Hij tweeëntwintig, overlijdt 10-11-1977 en Aartje, tot het eind toe niet om een praatje verlegen, zelfs negentig, zij overlijdt 9-5-1980. Werkzame mensen. Een steen op het Tienhovense kerkhof houdt hun namen in herinnering.

Auke Hoekstra

Noten:

1. Tot na de oorlog een zelfstandige gemeente.
2. Langwerpig, plat vaarttuig.
3. De zoon van de Tienhovense dokter Van 't Einde is daar predikant geweest.
4. Uitspraak van keizer Napoleon: iedere soldaat heeft een maarschalksstaf in zijn ransel
5. Nederlandse Spoorwegen.
6. Nu nummer 6, destijds nummer 18 omdat werd geteld vanaf het begin van de Heuvellaan, die toen ook Looijdijk heette.
7. Het door Harmen gebouwde huis is ±10 jaar geleden vervangen door nieuwbouw.
8. Eerste Nederlandse Cement Industrie.
9. 'Sloten' t.b.v. de jaarlijkse schouw door het waterschap moeten de watergangen vrij zijn van plantengroei.

De Langegracht te Maarssen

Deel 20

De laatste panden voor het voormalig Café Ome Klaas zijn de nummers 41 en 42. Het zijn vrijwel identieke huisjes.

Nummer 41 had voor de restauratie in 1969/70 een topgevel, maar deze werd tijdens de restauratie gewijzigd in een halsgevel. Hierdoor ging het pand nog meer op zijn broertje, nummer 42, lijken.

Afb. 1. Huis nummer 41 voor de restauratie van 1969/70.

Willem Boot de wegwerker zich er vestigt.

Er volgden nog een weduwe en een winkelierster en toen kwam Johannes Walderveen, een timmerman die er een jaar woonde, opgevolgd door weer een wegwerker Willem Boot, niet dezelfde van 1905! Johannes van Laatum woonde er van 1932 tot de Tweede Wereldoorlog, waarna we nog tot 1949 Jan van Droogenbroek aantreffen. Vaak zijn bewoners en eigenaren gewisseld, want sindsdien treffen we nog zeven namen aan voor we aan de huidige bewoonster toe zijn.

De benedenverdieping heeft tegenwoordig een raam met twaalf ruitjes, vroeger was dat een eenvoudig T-venster. Ook werd de deur verfraaid. Een classicistische pilasterstelling met hoofdgelast werd rond de deur aangebracht. De halsgevel wordt bekroond door een driehoekig fronton en heeft voluutvormige klauwstukken.

Het pandje stamt uit 1755 en werd meestal door middenstanders, die soms ook eigenaar waren, bewoond. In 1849 treffen we de bekende Salomon Hamburger aan, een koopman die tevens bank- en leninghouder was. Hij woonde in bij de weduwe Elisabeth Lankhout, die gehuwd was geweest met Salomon Blaauw. Ook zij had op nummer 41 een *nering* want zij stond te boek als *ene koopvrouw*. Toen haar man in 1846 overleed, trok de andere Salomon als snel bij haar in. In 1861 woont er weer een bekende Maarssenaar namelijk Hubertus Reimus, die al vrij snel vertrok naar de Schippersgracht om daar als schipper zijn bedrijf te vestigen. Daarna kwam de koopman Tobias Boekdrukker, die werd opgevolgd door zijn zoon Jonas. De volgende bewoner was de commies Munneke en vervolgens staat het huis te boek als *onbewoond*. Aan het einde van de 19e eeuw woont er weer een koopman, een kleermaker en dan een behanger. Tot in 1905

Het huisje nummer 42 dat eveneens uit 1755 stamt is ook in 1970 geres- taureerd en sindsdien lijken de huis- je sprekend op elkaar. Ook hier zijn de vensters gewijzigd en er zijn nieuwe luiken aangebracht, evenals een deur met pilasterstelling. De kosten voor de verbouwing bedroegen toen al f. 46.000,-. Op de foto van voor de verbouwing zijn de oude luiken gesloten.

De eerst bekende bewoner was in 1834 de schoenmaker Henricus H. Ros, die van de douarière Vrouwe Maria Vink, die gehuwd was ge- weest met Willem Huydecoper, het pand tezamen met een daggelders- woning aan de Daalsche Dijk voor de somma van f. 700,- kocht. In 1849 kwam op vijftintigjarige leeftijd Marcos Moses Rood in het huis wonen. Zeven jaar later kocht Cornelis H. van Nederhasselt, boek- handelaar, het huis van de smid Ge- orge N. Linck uit Groningen voor f. 1200,-. Ruim twaalf jaar bleef hij er wonen toen verkocht hij het pand aan de bekende loodgieter van de Herengracht D. Spijker Lindeman. Zijn weduwe Louise Blokhuis bleef er na zijn dood in 1877 nog twintig jaar wonen. Na een opzichter en een boekhouder kwam er in 1904 we- derom een bekende Maarssenaar, Dirk Hageman, metselaar/bouwkun- dig opzichter, die het huis in 1921 voor f. 7000,- verkocht aan Lodewijk Wagenaar. Hij bleef er echter wonen en huurde het huis voor f. 186,- per jaar. Vervolgens woonde er de fami- lie Gideon Boot, die in 1963 naar de Cambier van Nootenstraat verhuisde. Al in 1944 had hij zijn pand verkocht aan zijn zoon Willem Boot voor f. 3800,-. Deze Willem verkocht nummer 42 voor f. 3500,- aan Gerrit Voorneveld. In 1954 bood Gerrit Voorneveld die eigenaar was van de zad- elfabriek aan de Nassastraat het huis te koop aan voor f. 10.000,- aan de gemeente Maarssen. Inbegrepen was de *fabrieksruimte* achter num- mer 42 die grensde aan de Stokmanssteeg. De taxatiewaarde was f. 6000,- en het huis werd uit-

Afb. 2: Huis nummer 42 voor de restauratie van 1970.

eindelijk voor f. 8000,- verkocht. Daarna volgen nog een vijftal bewoners tot nu toe.

De volgende aflevering, nummer 21, zal wat uit- gebreider zijn, want die gaat over *Café Ome Klaas*.

C.W.P. Bloemendaal

De foto's zijn eigendom van de auteur.

De geschiedenis van het Huys op Diependael

deel 3

In het vorige artikel over Diependaal is afbeelding 7 maar voor de helft afgedrukt, waardoor een deel van de tekst onduidelijk was. De juiste afbeelding volgt direct na Diependaal deel 3.

In het vorige periodiek werd geschreven over eigenaren van de buitenplaats van ± 1660-1824. Van 1758 tot 1763 was het echtpaar Jacob van Schoonhoven en Lucretia Christina van Bochoven eigenaar. Vooral Lucretia is voor het nu volgende van belang, want zij is de schrijfster van het 'Diependaal hof Dicht'. In Maarssen waren we niet bekend met het bestaan van dit gedicht. Het werd ruim zes jaar geleden ontdekt in een boek in Doesburg. '*Het geheel zit dus samengebonden in een boek met gravures o.a. van de Watergraafsmeer, en staan er voorin namen van de eigenaars van het boek*', aldus de eigenaresse. Nadat ze erachter was gekomen dat het huis Diependaal in Nieuw-Maarsseveen stond, is een afdruk van het hofdicht in het najaar van 1998 geschonken aan het Museum Maarssen.

Wat is een hofdicht?

Het woordje 'hof' heeft in dit geval niets te maken met het koninklijk- of prinselijk hof. Het betekent hoeve, buitenplaats, gaarde, tuin. Mooi aangelegde tuinen kregen met de groeiende welvaart in de 17e eeuw een toenemende belangstelling. In Frankrijk werden door de beroemde tuinarchitect André le Notre rond 1650 onder meer enorme tuinen aangelegd bij het kasteel Vaux-le-Vicomte en voor Lodewijk de XIV in Versailles. Fabelachtige tuinen waarin de mens '*dezelfde orde en regelmaat wilde terugvinden, als waaraan hij zichzelf onderwierp, gedwongen door de strenge etiquette van die tijd*', aldus tuinarchitect Arend Jan van der Horst.¹ In Frankrijk onderging men invloed vanuit Italië, waar behalve geknipte hagen ook parterres, cascades en andere waterwerken al eerder tot de vaste ingrediënten van de kasteeltuinen behoorden.² Deze mode van de zogenaamde formele tuin zou nog tot het laatste kwart van de 18e eeuw stand houden, ook in de Nederlanden.

In totaal zijn er vanaf het begin van de 17e eeuw tot het einde van de 18e eeuw ruim honderd hofdichten over buitenplaatsen geschreven. Het schrijven van dit soort gedichten heeft een lange voorgeschiedenis. Het verhaal over het paradijs in het eerste bijbelboek (Genesis), de beschrijving van de beroemde tuin van koning Alkinoös in de Odyssee van Homerus, de literatuur van de Romeinen over de zuiverheid van het landleven ten aanzien van de slechte stad zijn er voorbeelden van. In de Klassieke Oudheid werd vaak Arcadië beschreven, een ideaal land dat geen seizoenen kent. In de eerste eeuw vóór Christus

schreef Vergilius erover in *Bucolica*, in *Georgica* en in zijn *Aeneis*. In dit laatste werk is het landschap er een *Locus amoenus*, een lenteachtig lustoord met water, bloemen en bomen. Veel eerder bij Homerus werd dit motief al gebruikt. De *Locus amoenus* bleef tot ver in de 18e eeuw een belangrijk literair motief waarmee de tuin op een geïdealiseerde manier kon worden beschreven. Door dichters in de Nederlanden werd in het begin van de 17e eeuw deze verheerlijking van het landleven verbonden met het leven op de mooi aangelegde buitenplaatsen. Zeker in de poëzie was de idealisering in die tijd een normaal verschijnsel en door respect voor de literaire traditie week men daar in het algemeen ook niet vanaf. En zo werd de idealisering een motief in de hofdichten.³

Behalve de idealisering was een vast gegeven in het hofdicht dat een wandeling over de buitenplaats werd beschreven; aan het huis werd weinig aandacht geschonken. Het hofdicht 'Hofwijck' van Constantijn Huygens is er een bekend voorbeeld van. Een volgende karakteristiek van het hofdicht is het *Dapes inemptae*-thema, dat *ongekochte spijs* betekent.⁴ Dit thema werd al gebruikt in de vroege hofdichten. Voortaan werd in deze gedichten de lof gezongen van het voedsel uit eigen moestuin, boomgaard, weiland, stal en water, dat de dis van de buitenplaatsbezitter verrijkte.

Bekende hofdichten van rond 1650 zijn Hofwijck van Constantijn Huygens, Ockenburgh van Jacob Westerbaan en Ouderdom en Buytenleven van Jacob Cats. Zij werden nogal eens als voorbeeld gebruikt. De meeste hofdichten versche-

Diependaal.

hof Digt.

t' Lust my O Diependaal! uw schoonheyt afstemaalen,
Uw Delftge Gebouw' worden met ruyme Zalen,
t' Welke nu byna een jaer my tot een Wooning trekt,
Al uw natuurlyk Schoon! thans t' Digtvuur in my wetet,
Helpt my O Digt konst! Wilt myn weder invloed geven!
Op dat ik schetse t' Soet van t' lieve Buigten Leven,
Dat ik wor't Stadsgewoel, koos met myn echtgenoot,
En Wensch by dese keus te blyven tot myn Doet.
t' eenvoudig Landvermaak was dog van Oude tyden
De Zaal'ge Stadt waar in myn Vaadren zig verblyden!
Al sijt g' O Sgravenhaag! byna het lustrykste Dort!
Hun hert wierdt Somers dog door Stomperdyk bekoort.

Dus moest de Bisschops Stadt voor Diependaal ook wyken!
En in myn Oordeel met haar Bragt en Braal bezwyken
Voor myne Landstoet, Rust en Vrede woont op t' Land
Die haat en nydt, en twist, stakuyt de Steedenband,
Drie werf gelukkig! die voor bittere nydt verborgen
Met een gerust gemoed hier groet de blonde morgen.
Wiens Eerzugt niet en dingt naar Ampten in den Staat,
Maar die met my, de Stadt wor't ruyme Velt verlaat,
Die nevens my, syn grootste schat steld in t' ver'noegen,
Je vreden met myn lot sal niets dan beter voegen
Dan dat ik zing ter eer van t' lieve Landjuwel
Dat door Gods gunst my en myn jacob viel ten deel:

Zoo ras de Zageraet wroeft de nacht Jordyaen
komt t' schoon gewogte in de Diergaardt by verschynen

Afb. 1. Begin van het hofdicht in het handschrift uit februari 1759 van Lucretia Christina van Schoonhoven geboren Van Bochoven.

nen in de 18e eeuw. Steeds vaker werd door de landheer een dichter ingehuurd voor het schrijven ervan. In dit opzicht is het Diependaal hofdicht een uitzondering. De toon van de hofdichten werd in de 18e eeuw wat lyrischer en er werden meer mythologische gegevens gebruikt. 'Maar het genre wordt toch gekenmerkt door een grote mate van standvastigheid. Tot ver in de 18e eeuw blijven er hofdichten verschijnen die variërend herhalen wat al zo vaak gezegd is',⁵

Vecht-hofdichten

Tot enkele jaren geleden waren er elf gedichten over buitenplaatsen aan de Vecht bekend, die voldeden aan de criteria van het hofdicht. Ze variëren in lengte van ongeveer honderd tot zeshonderd regels.⁶ Hoewel strikt genomen Diependaal niet aan de Vecht lag, mogen we toch zeggen dat met de ontdekking van het Diependaal hofdicht er twaalf Vecht-hofdichten bestaan. Het gedicht hoort er zeker bij. De Vecht wordt er ook in beschreven en tussen het leven op Diependaal en dat op een direct aan de Vecht gelegen buitenplaats was in principe geen verschil. Diependaal had in de 18e eeuw een groter oppervlak dan het toen nauwelijks aan de Vecht grenzende Doornburgh, waarover één van de Vecht-hofdichten gaat. En zoals nog duidelijk zal worden voldoet het gedicht over Diependaal aan de criteria van het hofdicht. Zes van de twaalf Vecht-hofdichten hebben betrekking op buitenplaatsen in Nieuw-Maarsseveen. Rond 1650 schreef Huygens over Goudestein. Het was het eerste hofdicht over een buitenplaats in Nieuw-Maarsseveen, het toenmalige *imperium* van de Huydecopers. Huygens behoorde tot de kring van kunstenaars waarvan Joan Huydecoper I de beschermheer was. In 1686 volgde het hofdicht van Doornburgh, geschreven door Katharyne Lescaille. Lucas Rotgans was in 1690 de schrijver van een tweede hofdicht over Goudestein. Het derde was van de jonge schrijver Balthasar Huydecoper in 1713. In 1726 werd het Elsenburg hofdicht geschreven door Pieter Verhoek. En vervolgens ontstond in 1759 het laatste hofdicht in Nieuw-Maarsseveen, het Diependaal hofdicht van Lucretia Christina van Schoonhoven van Bochoven.

Het Diependaal hofdicht

Voor al in het midden van de 18e eeuw, de tijd waarin dit hofdicht werd geschreven, was een bijzondere periode. Er was een scherp conflict

Afb.2. Theekoepel in de buurt van Nijenrode. Waarschijnlijk was zo'n soort koepel de 'hooge kamer' van waaruit de schrijfster van het hofdicht keek naar 'Beemden, Bosch, veldt en de Diergaarde van Vecht-Oever'. Een kaart van 1810 geeft de plaats aan van de koepel (zie jg.31, blz.90). Foto: Hans van Bommel.

tussen enerzijds de orthodoxe overtuiging van de onaantastbare almacht van God en zijn onbetwifelbaar Woord, anderzijds de meer aardsgerichte tijdgeest gestimuleerd door het opkomen van de natuurwetenschappelijk denken. Deze beweging, Verlichting genoemd, hield velen bezig.⁷ Het theologisch compromis werd vertegenwoordigd door de zogenaamde fysicotheologie, met voornamelijk protestantse vertegenwoordigers. 'Deze wetenschappelijk-religieuze stroming vatte de rijkdom van de natuur en de gecompliceerde natuurkundige processen op als even zoveel bewijzen van de doelmatigheid en vooral de goedheid waarmee God de schepping had ingericht'. J.A. Uilken één van de belangrijkste vertegenwoordigers van de fysicotheologie, verwoordde zijn standpunt als volgt: '.....'t is

goed naar de kerk te gaan om daar God te leeren kennen en te dienen: maar 't is evenzeer goed, noodzakelijk en pligmatig, God in de natuur op te merken, te bewonderen en te verheerlijken. Daarin toch doet Hij zich kennen als goed, wijs en almachtig'.⁸ Het lijkt dat Lucretia op de hoogte was van deze theologie, sterker nog zeer waarschijnlijk was haar overtuiging er mee in overeenstemming. Het is bijzonder op te merken dat zij in haar gedicht, dat bol staat van traditionele hofdicht-aspecten, op enkele plaatsen een eigentijdse inhoud verwoordt. Met de woorden van Uilken in onze gedachten lezen we wat Lucretia schreef toen ze bij haar 'Diergaardt' kwam.

'Elk looft zijn Schepper op zijn Wijse en na Sijne Aart

O Reed'loos vèê! gij lokt ons harte Hemel-waart!

Gij roept ons toe, O mensch waak op om God te prijzen..... 'Als ze in haar 'hoge kamer' zit, volgt:

Dan slaa'k weer 't dankbaar Oog op 't Weelig moesland ne'er

En denk, Wat Overvloed schenkt ons den Op-per Heer

Wat Diepe Erkentenis moest 't in mijn Herte prenten.....'

Originaliteit is echter in de 18e eeuwse hofdichten ver te zoeken. Het Diependaal hofdicht, op enkele plaatsen na, vormt daarop geen uitzondering. De eerste regel van Lucretia's gedicht blijkt al niet erg origineel. Lucas Rotgans, de dichter die op Cromwijck woonde, leidde in 1708 een gedicht in met de volgende woorden: 'Mij lust het jaarfeest van de buurt eens af te maalen'.⁹ Lucretia begint haar gedicht met de woorden: 't Lust mij O Diependaal uw schoonheydt aftermaalen.' Ondanks de voor ons gevoel overdreven idealisering en ondanks het gebrek aan originaliteit is het gedicht van betekenis. In de eerste plaats voor de kennis van de inrichting van de buitenplaats. Bovendien zegt het iets over de bewoners in die tijd. En het verschijnsel Vecht-hofdicht werd er door verrijkt.

Het gedicht bestaat uit 292 regels. Het is een middelgroot hofdicht. Tussen de opening en het slot wordt een wandeling over de buitenplaats beschreven. Deze voerde van het huis naar de moestuin, de hoge kamer ook speelkamer of tuinkamer genoemd, de Diergaardt, de bloemen-

tuin, de boomgaard met verscheidenheid aan vruchtbomen, het bergje aan het einde van de buitenplaats, er werd gelopen door de iepenlaan,¹⁰ gekeken naar de bijenkorven, de sloten, de weilanden aan de noordzijde van de Korte-laan, de één jaar oude lindenlaan, die tot berceau¹¹ werd gemaakt, voor plezier werd er gevaren op de Vecht vanaf de buitenplaats.

Lucretia blijkt goed op de hoogte te zijn van de aspecten van de hofdichten. Het eerder genoemde fraaie landschap dat geen seizoenen kent, het Locus amoenus-thema klinkt duidelijk door in haar gedicht. Het leven op Diependaal wordt dan ook bijna voortdurend geïdealiseerd. Ze schrijft het gedicht in februari maar alle bloemen bloeien, er wordt in de vroege avond met het speeljacht een pleziertocht op de Vecht gemaakt en er wordt gekeken naar het vee in het weiland. Ook het aspect van de verheerlijking van het landleven neemt ze op.

'..... Op dat ik schetse 't Soet van 't lieve Buyten Leven

Dat ik voor 't Stadsgewoel, koos met mijn echtgenoot,

..... 't eenvoudig Landvermaak was dog van Oude tyden

.....Lust en Vrede woont op 't land Die haat en nijdt en twist vaak uyt de Steeden band,

Drie werf gelukkig! die voor bitt're nijdt Verborgen

Met een gerust gemoedt hier groet de blonde morgen

Wiens Eerzugt niet en dingt naar Ampten in den Staat,

Maar die met mij, de Stadt voor 't ruyme Velt verlaat'

Vervolgens beschrijft ze het 'ongekochte spijs'-thema bij haar wandeling door de moestuin.

'Wiens Vrugt'bre grondt Soo Seer in maarscheVeen bekend

Mijn tafel daag'lijks geeft gesonde lekkernijen,

O moes van eyge grondt

Dank zij de broeibak..... die m'in de Wintertijt

Steeds door Aspergies of door malsche Slaay verblijdt'.

In de diergaarde eet de geit van het malse gras.

'En schaft mij roomkaas om myn Zomerdisch te cieren'.

Vanuit de iepenlaan meldt Lucretia:

*"k Sie in 't voorbijgaen hier het frissche Water stroomen
Het Welke ons dikwerf schenkt of snoek of and're visch
Die 't Net of hengel vangt ten dienste van onsen Disch'.*

Bij het gedeelte over de bijen lezen we:

*'....., verblijdt soo mijn gemoedt
als mij de soetheydt van mijn eige Beytjes doet'.*

Wat bieden de moes- en vrugttuin nog meer voor haar dis? Erwtten, bonen, rozemarijn, melisse, thijm, salie, marjolein. Verder drie soorten druiven, de Frankendaler, de vroege Van der Laan en de Frontignac-druif, ook perzik, abrikoos, mispel, kweeper, canteloup, kers, pruim, peer, appel. Ze noemt verder nog de vijgenboom, d' Orangeboomen, granaat, laurier, mirtus en citroen.

Na de moes- en vrugttuin volgde een bezoek aan haar hoge kamer.

*'Regt was het dat men hier een hoge kamer stigten
Om 't oog t' onthalen op een reeks van vergezichten.....
Verrukkelijk Gezigt! van Beemden, Bosch en veldt
Daar 'k aan een and're kant de Diergaarde sie gestelt
Van mijn gebueren aen des Vechtstroom's boordt gelegen
Waar van hun Plaats den naam Vecht-oever heeft gekregen.....
Geen trotscher Diergaard pronkt in 't Boomrijk Maarsveen'.*

Hierna wandelt ze naar de bloementuin.

'Hoe Vrolijk Ziet men hier de nieuwe Bloementuin pryken!'

Na nog wat geschreven te hebben over dichte

Afb.3. Sloot langs de Endelhovenlaan, links bijgebouwen van Vechtoever, in de verte rechts stond van ± 1660 tot 1824 het huis Diependaal. Vanaf het schuithuis op hun buitenplaats voeren Jacob en Lucretia van Schoonhoven onder meer door deze sloot om op de Vecht te gaan spelevaren. Foto: Hans van Bommel.

hegjes die de noordenwind moeten tegenhouden, volgt de in hofdichten bijna onvermijdelijke passage over de vergankelijkheid van het leven.

*'Leer nogtans hier met mij de broosheydt van
Ons leeven,
Zoo ras een bloem Verslenst, zoo snel kan't
ons begeeven'*

Welke planten stonden er in 1759 in de één jaar daar vóór aangelegde tuin? Roos, auricula, narcis, jonquille, violier, damastbloem, lathyrus, lely, tulp, ranonkel, anemoon, viooltje, tij(de)loos, hyacinth, anjelier, stokroos en zonnebloem.

*"t Voegt niet dat ik den lof der lelij hier vergeet
Geen Salomon was (al)dus in heerlijkheydt bekleedt"¹²*

Afb.4. Deze 18e eeuwse gravure van Daniël van Stoopendaal toont een deel van de route die in het hofdicht gevolgd wordt bij het spelevaren. Zij voeren naar 'Vijfhuysen' aan de Daalsedijk aan de overkant bij Oud-Zuilen. Op de voorgrond een voorbeeld van een speeljacht. In de verte huizen van de Schippersgracht.

Ruim vijfenveertig jaar eerder beschrijft Balthasar Huydecoper (1695-1778) de bloementuin van het tegenover Diependaal gelegen Goudstein. Hij noemt niet de lathyrus, de stokroos en het viooltje, maar wel zeven soorten die Lucretia niet noemt. Goudsbloem, keizerskroon, tuberoos, passiebloem, duizendschoon, amaranth en akelei. Dichtbij de bloementuin staan de bijenkorven. Het grootste onderdeel van het gedicht, veertig regels, wordt gewijd aan het bijenleven. In dit deel leeft zij zich uit wat betreft haar kennis van de mythologie. Het voert te ver daar nu op in te gaan.

Na de bijen moet ze het *cierlijk palm Parterre* passeren *om langs de steene trap op 't Berghje te gaan rusten*. Het is het einde van haar hof.¹³

'Hier is de Scheysloot daar mijn Diependaal moet wijken

Hier zou mijn zangeres in haaren loop beswijken

En leggen 't Dicht Pinceel ter neer van 't Zingen moe

Riep mij niet het uurwerk op ons Huys van verre toe

En gaf te kennen dat den Avondt stont aan 't daalen

Mij lief'lijk noodigt om Vecht lugt te gaan haalen

Dies treede ik langs d'Orangeboomen door mijn Handt

*Voor 't meestedeel geteeld uyt Zaaden selfs geplant,*¹⁴

En gaa na 't speeljagt daar mijn lief mij staat te wagten.....

*Gedoog, O stroom voogdes, dat'k uw kom
Hulde doen,
Gun m'als ik d'Avond Zon sie daalen door de
boomen
Om in de koelte dan te dobb'ren op uw
Stroomen'.*

Bijna aan het eind van haar gedicht beschrijft ze de wandeling die ze de volgende morgen samen met Jacob maakt door het aan de noordzijde van de Kortelaan gelegen weiland van mijn Landman. Dat is de veeboer van de buitenplaats.

*'.....Ons schoone klaverland daar 't klare
water stroomt,
O Maarseveensche Bosch! hier spiegelt g'uw
Geboomt!
Mijn Landman zag wel eer, bevrijd van Zorg
en kommer
Zijn véé vermeerderen in schaduw van uw
lommer
Maar ach de Véépest, die thans op Syn stal-
len woed
Spyst nu in plaats van room, met traanen syn
Gemoed.....'¹⁵*

Zij eindigt haar gedicht als volgt:

*'Wild O Diependaal mijn laage konst vergee-
ven
Dat ik uw Schoonheydt niet heb na waardig
beschreeven
Myn Poëzy ontbloot van vinding en van Zwier
Heeft Slegts een flauwe schets gedood verft
op 't Papier*

*Van uw bevallighe'en, O Pronkjuweel der
Hooven
Dat nimmer nijd nog tijd Uw luyster mag ver-
dooven!
Groey in bekoorlijkheydt en Cieraad langs
hoe meer
ter Eere Van uw Vrouw, tot Roem van uwen
Heer!*

*Ja Soo lang d'Aardkloot sal het Zonnelig
ontfangen,
Zoo lang blijf Diependaal de stof der Maatge-
zangen.
Van Dicht'ren meer in konst en taal Cieraad
Vermaard
Tot dat Zijn Lof door hun vereeuwt ten Hemel
Vaard.'*

*op Diependaal
Lucretia Christina van Schoonhoven
February 1759 geboren Bochoven*

Misschien zijn we door onze bezigheid met Diependaal bevooroordeeld. Bij onze wandeling anno 2004 in het gebied, door Lucretia beschreven, lijkt echter nog altijd iets van de bijzondere sfeer van weleer aanwezig.

Hans van Bommel en Arie de Zwart

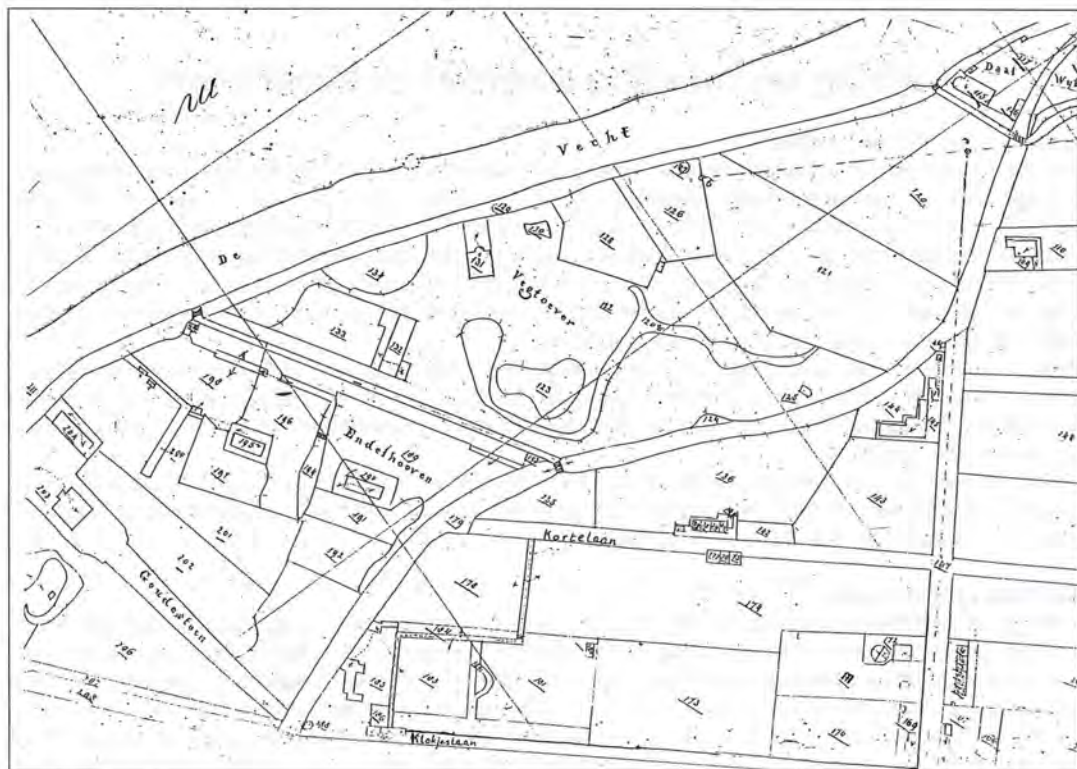
Met dank aan mevrouw C.L. Snijders voor de mogelijkheid die zij ons heeft geboden het gedicht te fotograferen en te gebruiken voor dit artikel.

Bronnen:

- Boudewijn Bakker, Landschap en Wereldbeeld van Van Eyck tot Rembrandt, Uitgeverij THOTH, 2004.
B.O. van den Berg e.a., Theekoepels en tuinhuisen in de Vechtstreek en 's- Graveland, Stichting Commissie voor het Oostelijk- en Westelijk Plassengebied, 1980.
M. Donkersloot-de Vrij, De Vechtstreek: oude kaarten en de geschiedenis van het landschap, Weesp, 1985.
Arend Jan van der Horst, De glorie en tragiek van een grote historische tuin. In Onze Eigen Tuin, jaargang 17, lentenummer 1971.
Erik de Jong e.a., Aardse paradijzen: De tuin in de Nederlandse kunst 15e tot 18e eeuw. Uitgeverij Snoeck-Ducaja en Zn., 1996.
Joost Kloek en Wijnand Mijnhardt: 1800: Blauwdrukken voor een samenleving. Sdu Uitgevers, 2001.
Geertrude Recter, De Vecht in de Nederlandse literatuur, opgenomen in het Jaarboekje van het Oudheidkundig genootschap Niftarlake, 1986.
P.A.F. van Veen, De soeticheydt des buyten-levens, vergheselschap met de boucken. Hes uitgevers, 1985.
Willemien B. de Vries, Het ideale buitenleven aan de oevers van de Vecht in de poëzie van de 18e eeuw, opgenomen in Jaarboekje van het Oudheidkundig genootschap Niftarlake, 2003.
Diverse periodieken van de Historische Kring Maarssen.

Noten:

1. Tijdschrift *Eigen tuin*, jaarg.17, blz.5.
2. Cascade: Kunstmatige waterval waarbij het water trapsgewijze naar beneden valt. Te vinden in voornamelijk tuinen, vooral ook in Italië. Parterre: Vlak tuinperk met geometrische patronen gevormd door laaggeschoore palmboomhegjes.
3. Naast de invloed van de traditie bij het toepassen van idealisering speelde in die tijd nogal eens mee, dat men indruk wilde maken door middel van overdrijving. Een goed voorbeeld daarvan is de gravure in 1739 gemaakt door Hendrik de Leth van de schitterende tuin van Huis ter Meer die in Museum Maarssen valt te bewonderen. Door te suggereren dat deze een deel van het toen al bebouwde deel van Maarssen besloeg en dat het park ter Meer in westelijke richting door liep tot ongeveer het huidige Amsterdam-Rijnkanaal werd het tuingebied veel groter weergegeven om indruk te maken. Onder tijdgenoten was het bekend dat er overdreven werd. Toch werkte de overdrijving in zekere mate door in het beeld dat bij de beschouwer ontstond. Een gegeven waar de tegenwoordige reclamewereld nog gretig gebruik van maakt.
4. Vergilius (70-19 v. Chr.) in *Georgica*. Het werk bestaat uit vier boeken waarin onder meer akkerbouw, veeteelt en het leven van de bijen beschreven wordt.
5. Willem B. de Vries in *Aardse paradijzen*, blz 172.
6. Willem B. de Vries in *Jaarboekje Niftarlake 2003*, blz.23.
7. Op het hoogtepunt van deze discussie vond een verschrikkelijke gebeurtenis plaats. In enkele minuten zonk de hele binnenstad van Lissabon weg. Tengevolge van een zeer zware aardbeving ontstond een grote brand en een zeven meter hoge vloedgolf. 50.000 Portugezen kwamen om. Geen gebeurtenis heeft de discussie zo verhevigd als de ramp van Lissabon.
8. Citaat uit: 1800: *Blaauwdrukken voor een samenleving*, blz 194.
9. *Periodiek HKM*, jaarg. 3, blz.21.
10. De buitenplaatsen werden vaak door een sloot en een dubbele bomenrij afgesloten van het omringende landschap, M. Donkerslot-de Vrij, blz.23.
11. Wandelpad dat overdekt wordt door een gewelf van loof. De bekendste berceau in Maarssen was langs de Vecht bij Huis ter Meer tegenover de Zandweg.
12. Mattheus 6: 28, 29.
13. Bij Kortelaan 22. Een bergje was een aangelegde verhoging met een stenen trap. Vaak vormden zes schuine aflopende, regelmatige vlakken de zijanten. De vlakken links en rechts van de trap waren nogal eens met kleurig mozaïkwerk belegd. Soms stond er op het bergje een theekoepel.
14. Er zijn meer voorbeelden van eigenaren van buitenplaatsen die voor hun plezier wat tuinierden.
15. In de jaren 1744 en 1769 werden zeer veel boerenbedrijven getroffen door de veepest. Zie *periodiek HKM*, jaarg. 13, blz.16.

Afb.7. Van het vorige periodiek, jg.31, nr.3.

Detail van een kadastrale kaart van 1832. Op kavel 178 stond tot 1824 het huis Diependaal. De huidige, oudere huizen Kortelaan 23 t/m 31 waren nog niet gebouwd. Kavel 142 was nog weiland. De bebouwing daarnaast (137-141) is uitgebreid ten opzichte van die van 1810 (afb.6. vorige periodiek). Heeft eigenaar, sinds 1824, timmerman Jan van Weerd daar de hand in gehad? De oprijlaan van Goudestein is verlegd in de richting van de Klokjeslaan. Zie verder de tekst van blz. 89, 90 en 92 van jg.31.

Willig en onwillig decreet in Maarssen

Lenen, lenen! Betalen, betalen!

Als we de banken en andere financiële instellingen mogen geloven is het in onze consumptiemaatschappij niet moeilijk je financiële mogelijkheden te vergroten. Tegen de 'laagste rente en de meest aantrekkelijke voorwaarden' kan men, in welke vorm dan ook, een lening aangaan. Problemen ontstaan er wanneer men de lening en de daarbij behorende rente niet kan aflossen. Rechtbank en deurwaarders komen er dan aan te pas en executieverkopen van zowel roerend als onroerend goed zijn dan aan de orde. Dit alles wordt ook nog eens publiekelijk bekend gemaakt in de plaatselijke dagbladen. Een dankbaar onderwerp voor menig cabaretier¹.

Enige tijd geleden stond er in een landelijk dagblad een artikel over executieveilingen van woningen. Het onderschrift van een bijbehorende foto luidde als volgt: 'De aankondiging van een executieverkoop wordt op een woning in Amsterdam gespijkerd. Alleen in Amsterdam worden executieverkopen zo publiek gemaakt'².

Ruim vierhonderd jaar geleden werden ook in het 'Utrechtse' de executieveilingen op dezelfde wijze per decreet bekend gemaakt. Het decreet was toen min of meer een bevel tot openbare verkoop van goederen in opdracht van het Hof van Utrecht.

Balthazar Huydecoper

Hoewel dit artikel niet gaat over de bank van lening of de lommerd, valt er een parallel te trekken tussen een belening en een 'gewone lening'. Balthazar Huydecoper, oud-schepen van Amsterdam, taalkunstenaar en telg uit het bekende geslacht Huydecoper, wist in onderstaand rijm eveneens op bijna cabaretse wijze alle ingrediënten te vermelden met betrekking tot een verpanding c.q. belening. Hij noemt hoofdsom, rente, borg en onderpand. Balthazar kende zijn zaakjes. Het gedicht staat boven de ingang van de nog steeds, sedert 1614, bestaande Stads-bank van lening (aankoopnota's meenemen s.v.p.!) in Amsterdam. Een fraai pand gelegen aan de Oudezijds Voorburgwal.

*'Hebt gy noch geld, noch goed, gaa deeze deur voorby.
Hebt gy het laatste, en mist gy 't eerste, kom by my.
Geef pand, ik geef u geld, waarom zoude ik u borgen
Of is het niet genoeg, dat gy van 't mynen teert.
Maar eyst gey u pand terug, zo dient ge in tyds te zorgen
Dat my myn hoofdsom, met de rente wederkeert.
Zo help ik u en my, en toon, aande onderzoekers
Van myn geheymen, 't graf der eervergeeten woekers.'*

Decreetbrieven

Globaal genomen bestrijken de archiefbescheiden aangaande de decreten (protocollen en minuten) de periode van 1600 tot en met 1811. In de 'civiele sententien (vonnissen)' worden decreten van zelfs vóór 1600 vermeld³. De zeer uitvoerige teksten van de decreetbrieven zijn doorspekt met veel juridische en soms ook moeilijk te begrijpen uitdrukkingen en termen en nodigen zeker niet uit tot lezen. Maar de inhoud, maakt heel veel goed. Men komt onder meer te weten wie de gefailleerde is en waar hij woont! Wie de crediteuren zijn! En in welk gerecht het betreffende onroerend goed, vaak uitvoerig omschreven, gelegen is. Maar ook wie de nieuwe eigenaar van het onroerend goed wordt. Al met al, een belangrijke en soms ook verrassende bron voor genealogen en historici die onderzoek doen naar de bewoningsgeschiedenis van huizen en ander onroerend goed!

Hypothecaire leningen werden in vroeger tijden aangegaan bij particulieren. Vaak gebeurde dat bij welgestelde dorpsgenoten maar ook bij familieleden. Relaties met suikerooms en suikertantes werden in ere gehouden! Als onderpand diende het betreffende onroerend goed of de landerijen. Dat neemt niet weg dat het aflossen van schulden echter ook toen voor menigeen een probleem was. Dat gold eveneens voor betalingen van geleverde goederen en diensten (huur, pacht enz.). Door vermin-

derde inkomsten wegens ongunstige economische omstandigheden maar soms ook door het wegvallen van de kostwinner, man of vrouw, kon men moeilijk tot aflossing komen. Van uitstel kwam afstel en zo werkten men zich steeds verder in de financiële nesten. Verbazingwekkend blijft het feit dat het soms om relatief kleine geldbedragen ging. Maar ook schuldbedragen van meer dan duizend gulden kwamen regelmatig voor. Wanneer de crediteuren, na eindeloos manen, eindelijk hun geld wilden zien, moesten ze de hulp inroepen van het Hof van Utrecht. Tegen de schuldenaar werd een uitgebreide en zeer tijdrovende procedure gestart. Zo'n procedure leidde meestal tot een 'onwillig decreet'. De te verkopen goederen werden in opdracht van het Hof van Utrecht publiekelijk verkocht. Met toestemming van het Hof van Utrecht kon de schuldenaar ook zelf zijn onroerend goed verkopen. Het 'willig decreet'! In de regel was de koper een crediteur van de betreffende schuldenaar en waren beide partijen op voorhand al tot een akkoord gekomen. Bijna altijd was de koop al beklonken voordat het willig decreet werd afgekon-

Decreet in Maarssen en Zuilen

Vastgesteld kan worden dat er zich onder de vechstreekbewoners nogal wat schuldenaren bevonden. Daaronder ook opvallend veel inwoners uit Maarssen en Zuilen.

Bij de gefailleerden, vooral in Zuilen waren veel tichelaars c.q. steenbakkers en pannenbakkers. Misère en leed trof onder meer Jeuriaan Stoffelsz Quant en Stoffel Jeuriaansz Quant, respectievelijk zoon en kleinzoon van de Maarssense bierbrouwer Stoffel Jeuriaansz Quant⁴. Zij werden gedwongen hun steenbakkerijtje c.q. pannenbakkerijtje te verkopen aan de hoogst biedende. Op zich niet zo verwonderlijk want tichelaars hadden, door de eeuwen heen, in het algemeen een marginaal bestaan⁵.

Uit de vele decreten met betrekking tot inwoners uit Maarssen en Zuilen volgen nu een aantal voorbeelden.

Breij

Tegen Thomas Breij, inwoner van Maarssen werd in 1561 een decreet uitgevaardigd. Hij, Thomas Breij, 'in levende lijve woonende tot Maersen, dewelcke deser werelt overlijdende achtergelaeten hadde veele crediteuren en zijn weduwe Jacobgen haer buijten de landen van

Afb.1. Balthazar Huydecoper, 1695-1778. (Iconografisch Bureau, Den Haag)

Utrecht begevende'. Thomas Breij had huurschuld 'aen seecker panwerck (pannenbakkerijtje) gelegen tot Maersen staende op een vijftiendijck aen de Vecht wesende erfpacht van den Convent van Dale, belendt aen de zuijtzijde t voorsz Convent ende aende noortzijde de weduwe van za: Frans van Nyenrode zoe groet ende cleijn ende bij eenen Ghijsbert Jelisz doen ter tijt gebruiet'. FLOOR Harmansz was toen schout van Maarssen. Op 22 september 1561 werd Jan van Diest de nieuwe eigenaar van het 'pannewerck'.

Harman Van Os

In een ander decreet liet Jacob Anthonisz, pander (deurwaarder), op 24 april 1562 weten dat hij volgens het besluit van 19 februari 1562 'openbaerlijck bij decreete zal opslaen ende vercoopen den vrijen eigendom van een huisjinge, rosmuelen ende twee berghen staende tot Maersen op den gront van de regulieren binnen Utrecht daer oostwärts dije kindereren van der Meer ende westwaerts Jan van Zwoll ende Heijltgen zijn zuster naestgelant zijn, streckende van den heerenwech tot achter aende stadtwateringh toe ge-

Afb.2. Fragment uit de genealogie Van Ewijck. (Collectie Booth. Het Utrechts Archief)

legen aende westzijde van de vecht'. Het omschreven goed was eigendom van Harman van Os. Maar Van Os had vanaf 1557 een schuldenlast opgebouwd van ruim tweehonderd gulden bij het echtpaar Heijnrick van Eemskerck en Johanna van Zuilen. Het onwillig decreet was gericht tegen 'Claesgen Harman van Essen huisvrouw voor haer zelve ende t exploit geaccepteert hebben voor Harman van Os'. Op 29 mei 1562 werden de bovengenoemde onroerende goederen 'openbaerlijck om geroet verkocht' aan Heijnrick van Eemskerck. Dit gebeurde ten huize van Geertgen, weduwe van Floris Harmansz, de schout van Maarssen. Het is niet onmogelijk dat 'ten huize' hier betrekking heeft op de herberg en rechthuis, later genoemd De Zwaan.

De procedure

De procedure tot het verkrijgen van toestemming voor een decreet, begon bij de impetrant (verzoeker) van decreet. Dat was de crediteur. Bij gunstig besluit van het Hof, werd de verzoeker 'letteren van executie' (soort dwangbevel) toegewezen. De verzoeker of zijn gemachtigde, advocaat of procureur, kon nu een pander (deurwaarder) inschakelen. Deze begon zijn werkzaamheden in de woonplaats van de schuldenaar. Zo werden de weduwe en erven van Jan van Ewijck, ook wel genoemd schout Blom, 'kunnende nijet tot betaeling geraecken', op 20 april 1602 gesommeerd door Cornelis Both, rentmeester van de domeinen in Utrecht, tot betaling van achterstallige belastinggelden. De zaak liep al vanaf het jaar 1599. Vergeefse moei-

te! De volgende dag vervoegde zich de pander Gerrit Joosten Wielands bij de rentmeester. De pander bevoegd en geautoriseerd door het Hof van Utrecht, verbood het gerecht van Maarssen bestaande uit 'eenighe schepenen en in absentie van den schout geinterdiceert te staen over eenich transport ofte belastinge van seeckere erff ende gront, hujsinge ende getimmer, staende ende gelegen tot Maerssen daer westwaerts Henrick van Meurs mit Frants Gerritsz, brouwer, oostwaerts Jan Egbertsz, snijder, mitte naegelaeten weduwe van Cornelis Sandersz naest geerft ende gelegen waeren, streckende suydtwaerts van vooren vijf die Vecht tot aen den Herenwegh, toebehoort hebbende den voornoemde Jan van Ewijck ende nu geaenveert wesende bij sijne crediteuren'. Het was de schout en schepenen van Maarssen dus verboden om een eventuele verkoop van het onroerend goed, toebehoord hebbende aan Jan van Ewijck, toe te staan. Pikant genoeg was op dat moment Lambert Jansz van Ewijck, zoon van de overleden Jan van Ewijck, de schout van Maarssen. Zie de genealogie Van Ewijck, afb. 2.

Voor de pander zijn de zaken echter duidelijk. De weduwe van Jan van Ewijck had hem laten weten dat 'sij ofte haere kinderen hun die hujsinge ende hoffstede niet en bemojden maer die crediteuren daarmede lieten begaen'. Hij stelt een decreet op. Op 25 april 1602 doet hij het eerste kerkgebod. Dat wil zeggen dat na de predikatie en het zingen van de laatste psalm het decreet op de kerkdeur werd gespijkerd. De zaterdag daarop werd het eerste 'mercktdaegsgebod' ge-

daan op het stadhuis van Utrecht, alsmede op de vier stadspoorten. Dus de afkondiging van het decreet werd ook in Utrecht bekend gemaakt. Het kerkgebod en het marktgebod werden nog tweemaal herhaald. In de tussenliggende tijd kon een ieder die meende aanspraken te kunnen maken zich bij de deurwaarder melden. Gebeurde dat niet dan werd hun een *'eewig silentium geimponeert (opgelegd)'*. Dat betekende een eeuwig stilzwijgen of reageren binnen veertien dagen. Het proces moest echter zijn voortgang hebben.

Op 6 december 1602 werd Pauwels Claesz, burger in Utrecht, eigenaar van het onroerend goed zoals dat omschreven stond in het decreet. Het hof beval voorts *'den schoud ende gerechte van Maersen dat zij den coper ofte actie van hem hebbende tot zijne versoucke stellen ende setten ofte doen stellen ende setten in volcomen possessie (bezit) ende gebruijkenisse van de huijsinge ende haeren toebehoeren'*. De koper moest dus onbelemmerd zijn nieuw verworven bezit kunnen aanvaarden.

Op Bueren

Begin januari 1660 werd een willig decreet verkregen door *'Jeronimus de Wilhelm, Canonicq t'Oudemunster t' Utrecht'*. Alsoo hij den hove bij requeste te houden hadden gegeven dat hij van Gerard Coningh als weduwnaer ende boedelhander van Geertruijdt Vosch van Avesaet ende Coenraad Coningh haerluijder soon gecoft hadde de naerbenoemde landen mettet getimmer daer op staende van outs genaemt Op Bueren leggende onder den gerechte van Maerssen onder anderen op conditien dat de selve souden worden geleverd bij willich decreet'.

Ook hier werd dezelfde werkwijze gevolgd. Het verschil is echter dat Jeronimus de Wilhelm hier al de nieuwe eigenaar was. Reeds op 26 maart 1659 had hij voor *'acht dijsent een hondert gulden'* gekocht *'elff mergen, vier hont soo boomgaert, bouw als weijlant mettet getimmer, bepotinge ende beplantinge op Op Bueren'*. De landerijen waren nog belast met een schuld van tweeduizend gulden.

Op 29 januari 1660 is het eerste kerkgebod. Dat hield dus ook in dat *'eenen ijgelyck die eenige actie, recht off toeseggens op de goederen off de conditien daerop die vercocht zijn pretendeerden te hebben off haer tegens de vercoopinge opposeren wilde'*, dit binnen veertien dagen kenbaar moest maken aan de pander. In dit ge-

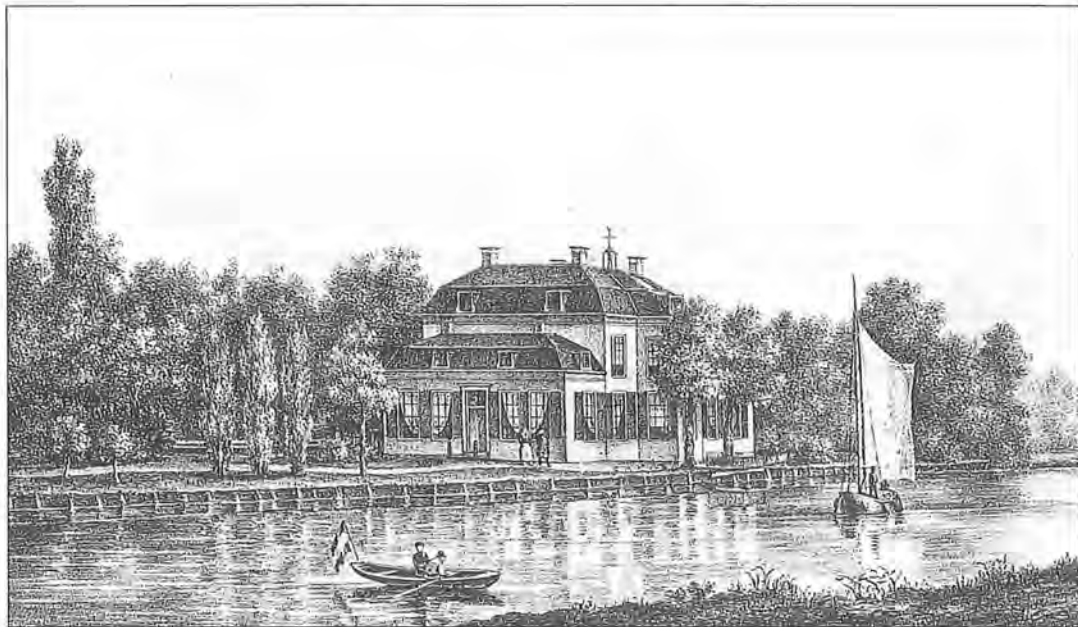
val kwam er niemand opdagen. Het kwam echter regelmatig voor dat ook andere schuldeisers zich bij de pander vervoegden om hun aanspraken en eisen neer te leggen. Soms ook met succes. Uiteindelijk werd deze zaak op 21 mei 1660 afgerond. Jeronimus de Wilhelm was de nieuwe wettige eigenaar van Op Bueren.

Decreten in vogelvlucht

Op 25 oktober 1663 had Willem Dircksz van Bijlevelt, brouwer in Vleuten, van de weduwe van Michiel Louvre onroerend goed in Zuilen gekocht. Willem Dircksz had bedongen dat een en ander geleverd zou worden bij willig decreet. De pander Geerloff van Jaarsfelt zette op 22 januari 1664 de procedure in gang. Dirck van Bijlevelt werd voor 4750 gulden eigenaar van *'een huijsinge, hoff ende erve, mette twee nuwe huijsingen daer achter aen gelegen alsmede noch een huijsinge genaempt de Stall, staende tegenover het schoolhuijs van Zuijlen, alle gelegen in den dorpe van Zuijlen bij de brugh'*.

Op 13 april 1670 werd aan Jacob de Vrij, schout van Maarssen, bij willig decreet verkocht *'een huijsinge ende hoffstede met d'plantagie staende op ses mergen roeden eigen lants daer van eene mergen boomgaert en hoff waerinneen steene speelhuijsje ende diijfhuys daer boven staet, sijnde d'rest weijlant, streckende uijt t midden van de Vecht tot aen de Maetweteringe toe, daer d'heren van St. Catharijne westwaerts ende Sr. Adriaen van Buijten dijk oostwaerts naest gelegen sijnde sulcx t selve in huijre gebruijckt wort bij Sr. Wouter van Luchtenburch, verwer ende Jacob Gijsen, schipper tot Maersen'*. De huurder, Wouter van Luchtenburch, meende recht van spreken te hebben over de gang van zaken en meldde zich bij de pander. Hij had met de vorige eigenaar Seger Uijttendogaert afgesproken dat hij het pand kon inrichten als ververij. Die mening werd bestreden door de erfgenamen van Seger en er ontspon zich een wellesnietes discussie. Van Luchtenburch wilde schadeloos gesteld worden. Hij had nogal wat onkosten gemaakt. Hij mocht echter de huurjaren volmaken. Uiteindelijk werd de zaak op 13 april 1670 afgerond. Voor een bedrag van zesduizend gulden werd Jacob de Vrij de nieuwe eigenaar.

Op 5 juni 1671 werd Sophia Trip, weduwe van de heer Johan Koijmans (Coymans), via een onwillig decreet, verkregen op 23 december 1670, eigenaars van de *'Meerhoffstede'*. Zij kocht de

Afb.3. De Hofsteede Op Buuren nabij Maarssen. (P.J. Lutgers 1808-1874. Het Utrechts Archief)

hofstede, openbaar geveild, voor het niet onaanzienlijke bedrag van negentienduizend vijfhonderd gulden. De hofstede was eigendom van de familie Junius en was bezwaard met een hypothecaire lening van vijftienduizend gulden. De weduwe Junius kon haar financiële plichten echter niet nakomen. De nog te betalen rente was inmiddels opgelopen tot vijftienhonderd gulden en Sophia Trip besloot alsnog via gerechtelijke stappen haar geld binnen te krijgen.

De 'Meerhoffstede' was gelegen *'tusschen de Maersenveensen vaert ende weeteringe, daer Jacob Kromhout boven ende Peter van Vlooswijk beneden naest gelant zijn, toebehorende de weduwe ende d'erffgenamen van Adrianus Junius in zijn leven Rector tot Amsterdam'* bestaande *'in seecker hujs ende hofstede met sijn getimmer, bergen ende schueren, groot ontrent vier ende veertich mergen'*.

Op 30 juli 1681 verkochten de voogden van de minderjarige kinderen van Jacomo Burggraef en Maria van Uffelen bij willig decreet *'een hofstede genaemt Elsenburch, betimmering, mitsgaders noch het land daer achter aen leggende ende tot dese plaets behoorende, t samen hofstede ende landt groot ses mergen, gelegen in de heerlijkheit van Maerseveen ofte Maersen aen de reviere de Vecht, belent aen de zijtzijde*

de hofstede Somersbergen aen welcke sijde de geheele sloot tot de hofstede competeert, soo dat van de overkant van de voorsz slooth lijnrecht nae den Diependaelschen dijk de limiten getrocken worden ende de scheijdinge maecken sal tusschen de voorsz hofstede Somersbergen ende dese hofstede Elsenburch'. Koper werd Cornelis Maire voor een bedrag van zesduizend gulden.

'Omme gereet gelt'

In veel akten van decreet komt de term *'omme gereet gelt'* voor. Het Hof wilde bij publieke verkoop *'handje contantje'* betaald worden. Het geld ging overigens niet rechtstreeks naar de schuldeisers maar kwam onder het beheer van de griffier van het Hof van Utrecht. Deze had de taak om het geld te distribueren over de crediteuren. Mutaties van inkomsten en uitgaven werden bijgehouden in een *register van consignatien'*⁶, te omschrijven als een gerechtelijk kasboek. De dienaren, ambtenaren van het Hof, kwamen overigens niets tekort. Zij werden als eersten voor hun diensten uitbetaald. *'T'hoff doende recht, afgetogen het recht van consignatie (bewaring), rapportgelt, leges van de commissaris, substituut greffier, salaris van den deur-*

waarder en pander etc'. Gezien de ingewikkelde en langdurige procedures bij willig en onwillig decreet, valt het te betwijfelen of crediteuren en schuldeisers wel altijd hun geld in het geheel ontvangen zullen hebben. Indien dit niet het ge-

val was, kon men opnieuw via een (tijdrovende) gerechtelijke procedure proberen de achterstallige schulden te innen.

Henny van Elk

Noten:

1. Youp van 't Hek. Lenen, lenen. Betalen, betalen! Theaterprogramma 'Man vermist'. April 1984.
2. De Volkskrant d.d. 14 februari 2004.
3. Het Utrechts Archief (HUA), Hof van Utrecht, toegang 239-1. De belangrijkste bronnen voor dit artikel:
Serie 228, protocollen van dekreetbrieven.
Serie 229, minuten van dekreetbrieven.
Serie 188, Registers van civiele sententies.
4. Over Quant en zijn nakomelingen, zie periodiek HKM, jg. 25 en 26, nrs. 1, 2 en 4.
5. Een artikel over Zuillense steenbakkerijen is in voorbereiding.
6. HUA, Hof van Utrecht, toegang 239-1, serie 218, register van consignaties.

Het rijdend monument van de brandweer in Maarssen

Na een periode van 66 jaar, van 1938 tot 2004, aan de Gaslaan gehuisvest te zijn is de Maarssense brandweer verhuisd naar de nieuwe modern ingerichte brandweerkazerne aan de Binnenweg. De officiële opening vond plaats op 3 juni 2004. De van veel glas voorziene kazerne geeft een mooi zicht op het moderne blus- en hulpverleningsmaterieel dat daar opgesteld staat. Een uitzondering is een auto-spuut uit 1936 - terecht heeft dit rijdend monument een ereplaats gekregen - goed zichtbaar vanaf de Binnenweg en de Straatweg. Dit artikel gaat over het 68-jarig bestaan van deze brandweerauto.

In de jaren 20 en 30 van de vorige eeuw veranderde er veel in Maarssen, er werden nieuwe woonwijken gebouwd en er vestigde zich meerdere industrieën. Het brandweermaterieel dat de Vrijwillige Brandweer in die tijd tot zijn beschikking had was sterk verouderd en functioneerde niet naar behoren. Er moest een nieuwe auto-spuut komen, een probleem was echter dat het gemeente bestuur geen financiële middelen had om deze auto aan te schaffen.

De gemeentesecretaris de heer H.J. Stevenhagen wist daar zeker van mee te praten. Een bijkomstigheid was dat Stevenhagen zowel een van de leden van het Vrijwillige Brandweer korps als secretaris van de Vereniging Vrijwillige Brandweer was. Op zijn advies besloot het brandweerbestuur zelf aan de benodigde geldelijke middelen te komen door het organiseren van verschillende festiviteiten.

Besloten werd tot houden van de volgende evenementen: een groot tuinfeest, een bazaar, een

collecte, Zilverspuut genaamd, en een grote verloting met prachtige prijzen.

Het eerste evenement, in september 1934, was een groot tuinfeest dat gehouden werd in de tuin van de "Harmonie", met attracties als schieten, kegelen, rad van avontuur, kop van jut (zie foto), zweefmolen, luchtschommel, enz. Bij de opening van dit tuinfeest sprak Stevenhagen de volgende woorden:

'In de rij der verenigingen, werkzaam in het algemeen belang, neemt de "Vrijwillige Brandweer Maarssen" ongetwijfeld een vooraanstaande plaats in. Haar verheven doel: op te treden bij bestrijding van brand en hulpverlening bij ongevalen dwingt ontegenzeggelijk waardering en respect af. Doch wil onze vereniging haar doel bereiken, zal zij, wanneer op haar hulp een beroep wordt gedaan, steeds paraat kunnen zijn, dan is het nodig dat onze brandweer de beschikking heeft en houdt over goed materiaal; materiaal

Vignet op de voorkant van de motorkap.

waaraan in de tegenwoordige tijd strenge eisen worden gesteld en welke eisen zwaarder worden al naar gelang de bebouwing voortschrijdt, en daaronder niet te vergeten de verschillende grote fabriekscomplexen in onze gemeente. Dit tuinfeest nu beoogt gelden bijeen te brengen voor de aankoop van een nieuw automobielspuit. Een spuit, welke ter vervanging van de tegenwoordige bijna 10 jaar oud zijnde spui, om deze rede zeer gewenst is. En juist omdat vervanging zeer gewenst is van noodzaak nog niet gesproken kan worden, heeft onze vereniging gemeend in deze, ook voor de gemeente moeilijke tijden niet een beroep te doen op de gemeentekas, doch te trachten het benodigde bedrag bijeen te brengen o. a. door een tuinfeest en een nader dit jaar te houden bazaar.'

De inkomsten en uitgaven van dit tuinfeest werden keurig bijgehouden; voor het dansen was een jazzband ingehuurd. De opbrengst van het dansfeest was f.27,94 en de band koste f.22,60 restant f.5,34.

De entree voor volwassenen bedroeg f.0.10 en voor kinderen f. 0.05. De zweefmolen en de luchtschommel leverden f.225.00 op. De collecte Zilverspuit waarbij de brandweerlieden met loeiende sirenes door het dorp reden en bij alle woningen aanbelden bracht f.262,24 op. De totale opbrengst die dag bedroeg f.1419,41. De kosten waren f.99,74 zodat men f.1319,67 over hield. Een goed begin voor een goed doel.

Na afloop sprak de heer C.B.van Vulpen een kritische noot, hij zei pijnlijk te zijn getroffen door de

weinige belangstelling van de overheid met name de loco-burgemeester en de wethouder.

De volgende activiteit; een te houden bazaar (nu zou men zeggen een rommelmarkt) vond plaats op 15 november 1934 in de grote zaal van de Harmonie. Ter voorbereiding hiervan werd een erecomité opgericht onder voorzitterschap van mevrouw Eggink, echtgenote van de burgemeester.

De leden werden opgeroepen iets te maken of te schenken. Het batig saldo van dit evenement bedroeg f.1361,48 waarvan f.438,50 aan giften van fabrikanten en particulieren. Gelijktijdig met de opening van de bazaar werd gestart met de verkoop van loten voor een grote verloting van 1000 loten voor f.0,25 per stuk. De eerste prijs betrof een door de heer W.Boot sr. prachtig gemaakte elektrische kroonluchter. De tweede prijs was een fiets en de derde prijs een koffergammafoon. In samenwerking met het Maarssens Fanfare korps werden op een zaterdagmiddag bijna alle loten verkocht.

Op een ledenvergadering op 28 oktober 1935 in café Kouffeld werd met algemene stemmen besloten het beschikbare saldo, dat was inmiddels opgelopen tot ruim f.3000,00, voor een nieuwe spuit ter beschikking te stellen van de Gemeente onder voorwaarde, dat het tekort voor de aanschaf van een nieuw spuit, door de Gemeente zou worden gefourneerd.

Ondercommandant de heer D.Faber en wethouder C.E.Wolff gingen zich oriënteren wat er op dat moment aangeboden werd aan modern brandblusmaterieel. Gedacht werd aan een Ford of Chevrolet. Al snel stelden zij zich in verbinding met N.V.Machinefabriek Van der Ploeg in Apeldoorn. In november 1935 bood dit bedrijf een offerte aan en naar aanleiding van deze aanbieding werd diezelfde maand een speciale bestuursvergadering gehouden.

Verslag van deze vergadering:

'De heer Faber heeft met de heer Wolff de zaak zo goed als voor elkaar. Het zal vermoedelijk een Ford met een V 8 motor worden, voor krachtoverbrenging van de motor naar de pomp zal gebruik gemaakt worden van tandwielen, de pomp zal een capaciteit hebben van 5 atmosfeer druk, en kan 2000 liter water per minuut geven. Verder op en aan de auto: 4 pers aansluitingen, 2 broekstukken, 4

Aankomst van de Ford in Maarssen, augustus 1936

straalpijpen met kraan, 2 zuigslangen van 4 meter, aan de pomp worden twee zuig aansluitingen gemaakt, zodat aan elke zijde van de auto gekoppeld kan worden. Er kunnen 6 stralen water gegeven worden ook is er een schijnwerper aanwezig. De chauffeur kan de sirene bedienen. Bijgeleverd zal worden een bel en 2 waterdichte stopcontacten, waarvan een aan de achterzijde van de wagen wordt gemonteerd. In plaats van buitenzittingen, zijn de zitplaatsen van binnen, zodat het gevaar van afslingeren van de wagen tot een minimum beperkt blijft.

De totaal prijs bedraagt f. 4422,50, exclusief omzetbelasting, waarbij is gerekend op een prijs voor het chassis van f. 1294,00.'

Na overleg met alle belanghebbenden werd in februari 1936 aan N.V. Machinefabriek Van der Ploeg opdracht gegeven de Ford autospuut in productie te nemen.

Op de ledenvergadering in maart 1936 werd een woord van dank uitgesproken voor de prettige samenwerking die was ondervonden van de bur-

gemeester en Gemeentebestuur inzake de aanschaf van de nieuw spuit.

Bij de rondvraag van deze vergadering bracht de heer De Haas, gesteund door meerdere leden, een minder prettige zaak naar voren. Het betrof onaangename geruchten met betrekking tot ondercommandant Faber. De heer Faber werd verzocht, de vergadering voor een ogenblik te verlaten. Er zou namelijk gezegd zijn, door een van de leden, dat de heer Faber wel het nodige zou hebben geprofiteerd. Het antwoord op deze aantijging: 'Wij allen weten dat het tegendeel waar is en het jammer is dat zoiets gezegd is, daar wij wel kunnen zeggen dat hij weken druk bezig geweest is met de aanschaffing van de nieuwe spuit.' Gevraagd werd wie deze laster rondgestrooid had. Het betrof hier het lid Hoevers, dat echter beweerde verrast te zijn zoiets te horen, daar hij van een dergelijk praatje niets afwist. Gelukkig was dit roddelverhaal hiermee afgedaan.

Na een voorbereidingstijd van twee jaar vond de overdracht van de spuit plaats in augustus 1936. Ter gelegenheid hiervan werd op de

Overdracht van de Ford, van links naar rechts; de heren Brinkhof, De Groot, Baas, Faber, Commandant De Nijs, Korstanje, Burgemeester Eggink, Hageman, Boot, Ter Wee sr. en Van Velzen.

Schippersgracht een grote demonstratie gegeven met de nieuwe motorspuit. Honderden plaatsgenoten waren aanwezig bij de eerste actie van "hun" autospuit, want zij hadden het meeste geld bij elkaar gebracht. Nu was Maarsse voorzien van het meest moderne brandblusmaterieel.

De autospuit werd gebouwd in de periode van grote werkloosheid. Dit is nog te zien aan het koperen vignet op de voorkant van de motorkap, waarop de tekst staat: 'Aanval op de werkloosheid wij vechten mee'. (zie Afb.4.)

In het jaarverslag van 1936 staat over de nieuwe autospuit: *'Hierover niets dan lof, wij zullen flink met haar oefenen, zodat wij alle nieuwtjes spoedig onder de knie krijgen.'*

Tot 1966 heeft deze eens zo moderne autospuit, inmiddels 'Opoe' genoemd, dienst gedaan.

In dertig jaar is Opoe vele malen ingezet voor grote en kleine branden. In die periode werden de woningen nog verwarmd met kolen- en houtkachels, daardoor moest er veel worden uitgerukt voor schoorsteenbranden. In Maarssen wa-

ren ook nog veel boerenbedrijven. In de zomerperiode na de hooibouw moesten er hooibergpeilingen verricht worden. In 1955 werd zelfs achtenvijftig maal een hooiberg op temperatuur gepeild, waarbij drie keer een hooiberg uit voorzorg voor brand leeggehaald moest worden.

Wegens plaatsgebrek in de oude brandweerkazerne heeft Opoe nog al wat omzwervingen gemaakt. Er is zelfs nog sprake van geweest dat zij zou worden verkocht. In de afgelopen tijd hebben enkele actieve leden in hun vrije tijd Opoe geheel gereviseerd, geschuurd, geplamuurd en van een nieuwe verflaag voorzien. Al het koper en nikkel is gepoetst zodat de auto er weer uitziet zoals in 1936. De Ford heeft nu als curiositeit een definitieve plaats in de brandweerkazerne. Zij doet nu alleen nog dienst als trouwauto voor brandweertochten en rijdt door het hele land bij brandweerdefilés, hierbij krijgt hij regelmatig een verdiend applaus.

In bijna zeventig jaar heeft Opoe nog geen 12.000 kilometer gereden.

Hans van Bommel

Bronnen:

Notulenboek Vrijwillige Brandweer sept.1934 / juni 1957.

Uit de historie van de Maarssense brandweer, uitgave 1985. D. Dekker.

Interview oud-brandweercommandant G. ter Wee.

Fotoarchief G. ter Wee.

Een der oudste bestuursvormen in ons land

Enige maanden geleden kreeg ik van de heer R. Plomp, oud-Watergraaf van Waterschap De Vecht, enige Waterbrieven aangereikt, waarvan de herkomst beter begrijpelijk is als we eerst iets meer weten van de geschiedenis van de waterschappen. Daar wij in een streek wonen die zonder de bemoeienissen van de waterschappen niet bewoonbaar zou zijn, leek het mij aardig eens dieper op de achtergronden van het ontstaan van de waterschappen in te gaan.

Inleiding

Vijfduizend jaar geleden was ons huidige woongebied een waddengebied met eb en vloed. Nadat het afgesloten raakte van de zee ontstond er een groot moeras, waarin zich in de loop van duizenden jaren een dikke veenlaag vormde, waarin kleine stroompjes voor de waterafvoer zorgden. Deze riviertjes zetten grond af langs hun oevers waarop zich rond 900 na Chr. mensen gingen vestigen. Deze eerste bewoners groeven lange rechte sloten waardoor het overtollige water van het moeras werd afgevoerd en gingen het land bewerken. Doordat de mensen die zich in de lage landen vestigden hun woongebied moesten beschermen tegen het water ontstonden er al snel samenwerkingsverbanden om dijken op te werpen en te onderhouden, want alleen was men niet tegen het water opgewassen. Niet alleen de zee vormde een bedreiging maar ook de delta van Rijn, Maas, Schelde en Eems.

Hoe en wanneer ontstonden de eerste waterschappen?

In de Middeleeuwen werden de veenmoerassen, die een groot deel van Nederland bedekten, in hoog tempo ontgonnen. Het laagveengebied, zo'n 60.000 ha, werd omgevormd tot boerenland. Om het land te kunnen bewerken moest eerst de waterhuishouding geregeld worden. De boeren en grootgrondbezitters waren verantwoordelijk voor de aanleg en het behoud van lokale waterstaatswerken zoals dijkjes, kaden en wegen.

Al snel werd duidelijk dat de zorg voor dijkbouw en afwatering niet tot een klein gebied beperkt kon blijven. Aan het einde van de dertiende eeuw was het land door inklinking zo laag komen te liggen dat de eerdere afwateringwerken niet meer voldeden. Men legde nu om de laaggelegen landbouwgebieden kaden aan die uitkwamen op weteringen die konden afwateren op een rivier met een lager waterpeil. Zo werden polders ge-

vormd, die aparte polderbesturen kregen. Steeds meer stukken land werden ingepolderd om ze geschikt te maken voor landbouw of veeteelt. Dit leidde echter tot nog grotere belasting van de afwateringssystemen. In een tijd dat alles nog met man- en paardenkracht moest worden gedaan, was het bouwen van afwateringssluizen en kanalen een enorme onderneming, waarvoor samenwerking noodzakelijk was. Daarom besloot men tot de oprichting van streekwaterschappen. Om alle voorkomende werkzaamheden te kunnen bekostigen, werd er omslag (belasting) geheven. Langzaamaan nam de regelgeving toe en werden waterschappen steeds professioneler. Een jaarlijkse schouw werd ingevoerd om de staat van het onderhoud van de waterwerken te controleren. Als er tijdens zo'n schouw achterstallig onderhoud geconstateerd werd, kreeg de verantwoordelijke eigenaar opgedracht dit snel te verhelpen. Er stonden hoge straffen op het verzuken van de waterschapsplichten.

In de loop der eeuwen breidden de waterschapstaken zich steeds uit. Niet alleen moest er gezorgd worden voor droge voeten van de inwoners, ook werd het beheer over de ruimtelijke inrichting, het gebruik van grond en water in het gebied een taak.

Na de uitvinding van de windwatermolen* rond 1430 kon de afwatering door de ontwikkeling van een molenbemalingssysteem, dat aansloot op een netwerk van uitwateringskanalen, plaatsvinden.

Na 1500 kwam er in de dijk aanleg veel verbetering. De constructie van het dijklichaam werd sterker. Rond 1577 kwam er zelfs een boek uit van een dijkmeester genaamd Vierlingh, waarin hij zijn kennis van stromingen, damconstructie, ontginningen en dijk- en sluisbouw voor het nageslacht vastlegde.

Intussen werd de exploitatie van het laagveen intensiever. Turf was steeds harder nodig door de bevolkingsgroei en de opkomst van de industrie.

Vele nieuwe gebieden werden ontgonnen, de legakkers werden steeds smaller en de elementen kregen vrij spel. Zo ontstonden steeds grotere meren, die een bedreiging vormden voor het land. In Noord- en Zuid-Holland leidde dit tot de vorming van nieuwe polders, droogmakerijen. Deze polders hadden ook weer waterwegen nodig om op af te wateren. In de 17e en 18e eeuw konden de rivieren de afwatering niet meer aan. Een andere aanpak op grotere schaal werd noodzakelijk. Rond 1798 werd de eerste aanzet voor een centraal gestuurde waterzorg gegeven. Provincies en Rijk namen het grootschalig waterbeheer op zich. Er werd een 'Bureau voor den Waterstaat' opgericht. Dit was de voorloper van Rijkswaterstaat. In het bestel was nu een driedeling ontstaan. De grondwet van 1815 legde de rolverdeling vast. Rijkswaterstaat was actief op nationaal niveau, de provincies op provinciaal niveau en de waterschappen op lokaal en regionaal niveau.

In de negentiende eeuw bleef de rol van de waterschappen ongewijzigd. Zij zorgden voor droge voeten en voor de verschillende waterpeilen die belangrijk waren voor iedere boer afzonderlijk. In de provinciale wet van 1850 werden nieuwe regels voor het bestuur van de waterschappen opgenomen. Alle waterschappen kregen een bestuursreglement. In de lokale waterschappen was er de vergadering van ingelanden, die het Algemeen Bestuur vormden. Uit hun midden werd een Dagelijks Bestuur gekozen. Het stemrecht hing samen met de omvang van het grondbezit.

De streekwaterschappen werden bestuurd door een bestuur bestaande uit hoofdingelanden, die werden gekozen uit de ingelanden, de grondeigenaren. Het bestuur bepaalde het dagelijks beleid en stelde de verordeningen vast. Het Dagelijks Bestuur bestond uit een Dijk- of Watergraaf met een aantal Hoogheemraden en een secretaris.

Ongeveer honderd jaar geleden waren er in Nederland nog 3500 waterschappen, iedere polder had zijn eigen bestuur. In 1950 was dat aantal afgenomen tot 2500. Na de watersnoodramp in 1953 kwam het proces van samenvoeging in een stroomversnelling en sedert 2000 zijn er nog vijftig waterschappen over. Ondanks de vele fusies hebben de tegenwoordige waterschappen soms

Deze molen die moest zorgen voor droge voeten in de polder Maarsseveen werd gebouwd in 1685 en afgebroken in 1931. Hij was al eerder door het gemaal aan de Machinekade vervangen, waar hij vlak naast stond. Foto collectie Vecht en Venen, depot Maarssen).

nog hun eeuwenoude naam van (Hoog)heemraadschap weten te behouden. Het grondgebied van de gemeente Maarssen valt onder twee waterschappen, Hoogheemraadschap Rijnland en Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht.

Er zal waarschijnlijk nooit een einde komen aan het beheer van het water in ons land. De eisen die aan het beheer worden gesteld worden steeds hoger. De bodem klinkt in en het zeeniveau stijgt en dat vraagt veel kennis en creativiteit van de waterschappen.

Marja Hatzmann

In deel 2 zal ik ingaan op het waterbeleid dichterbij huis, waarbij de Waterbrieven van de heer Plomp ook aan bod zullen komen.

de windwatermolen werd ontwikkeld uit de koren-molen.

Bronnen:

Waterschappen, uitgave van de Unie van Waterschappen, 1988.

Water van niveau, uitgave van Hoogheemraadschap AGV, 2003.

Omzien naar water, uitgave van Hoogheemraadschap AGV, 2002.

Genealogisch en biografisch onderzoek in waterschapsarchieven, J.C.A. Blom, artikel in het jaarboek van het Centraal bureau voor Genealogie, deel 57, 2003.

Met subtiliteit en zoetheid, een overzicht van elf eeuwen Nederlands waterbeheer, artikel in het jaarboek van het Centraal bureau voor Genealogie, deel 57, 2003, van Bert Toussaint.

Dorpsgenoten in de oorlogsjaren

deel 3

Ambtenaar ter secretarie: Marinus Remijnse.

Een lommerijke tuin, het huis gaat schuil onder velerlei geboomte. Binnen, in zijn kamer is nauwelijks plek om te zitten. Ja... het slijbt hier langzaam dicht... zegt de zesentachtig jarige heer M. Remijnse glimlachend. Stapels tijdschriften, boeken en kranten nemen de aanwezige ruimte bijna geheel in beslag. Aan de wand een stilleven met knotwilgen en een topografische kaart van Amsterdam. In de boekenkast het Verkade-album De Vecht.

De oorlogsjaren? Nou gewoon, ja ik was ambtenaar... nee, het werk ging toch door... De hand gaat voor de ogen. Gedachten gaan naar een halve eeuw geleden en nog verder. En dan... ach, ik word de laatste tijd wel erg vergeetachtig.

Ik ben van het bouwjaar 1918, in Utrecht geboren. Mijn schooljaren bracht ik door in Kralingen-Rotterdam. Mijn vader was daar chirurg en toen hij in 1939 benoemd werd tot hoogleraar in de sociale geneeskunde aan de Utrechtse Universiteit, verhuisden we naar Breukelen, een gerieflijk huis aan de Vecht.

August 1939 was de algehele mobilisatie. Ik moest opkomen in Leiden en werd toen overgeplaatst naar Alkmaar, de LUA (luchtdoel-artillerie). Nee... aan actieve oorlogshandelingen heb ik gelukkig niet hoeven deelnemen, Goddank. Ik werd de administratieve hulp van de garnizoensarts. Gewapend (!) met een schrijfmachine ging ik mee op ziekenbezoek. Dat was het. Ja... en toen we capituleerden, werden we natuurlijk krijgsgevangenen, maar - zo heette het - door de grootmoedigheid van de Führer werden wij soldaten vrijgelaten.

Terug naar Breukelen. Ik herinner me uit die periode nog dat ik van gemeentewege - en vele mannen met mij - opgeroepen werd om in de buurt van Kockengen mee te helpen om dijkjes aan te leggen. Dreigende overstroming... ik weet het niet meer... het was in ieder geval geen militaire kwestie

Een baan. Een studiebol was ik bepaald niet. Thuis vonden ze dat ik maar volontair moest worden bij een kleine gemeente, dat kon het begin zijn van een ambtelijke carrière. Och... dat leek me wel wat. Samen met mijn vader, het was eind mei 1940, toog ik naar Maarssen. Mr.J.van Haselen, de burgemeester, ging akkoord. Ik zou als volontair beginnen, dat wil zeggen zonder salaris de werkzaamheden op de secretarie leren beheersen en dan, bij gebleken geschiktheid, kon ik benoemd worden tot ambtenaar. Dagelijks met de fiets heen en weer. Mijn boterham tussen de middag at ik met mooi weer in het parkje naast het gemeentehuis. Het Huis ten Bosch aan de Zandweg. Zestig jaar terug. Niet voor te stellen hoe eenvoudig het toeging op het gemeentehuis en dan speciaal waar ik werkzaam was, de secretarie.

Wie waren dagelijks aanwezig in het gemeentehuis?

Allereerst de burgemeester. Ik heb hem al genoemd, Mr.J.van Haselen. Hij was voordien advocaat en kwam uit Loosdrecht, waar zijn vader gemeentesecretaris was geweest. Onze gemeentesecretaris was H.J. Stevenhagen (zoon van een houthandelaar uit Maartensdijk). Om het

Afb. 1. Gemeentehuis Huis Ten Bosch ± 1940. Ansichtkaart, particulier bezit.

belang van hun functie te onderstrepen gingen alleen zij via het bordes door de voordeur naar binnen. De anderen gingen via de zij-ingang. De entree waar ook de burgerij zich aan het loket kon voegen. Wie er door die zij-ingang naar binnen gingen... meneer Servaas, 1e-ambtenaar ter secretarie, hij had na zijn kandidaatsexamen zijn studie rechten niet afgemaakt. Tweede ambtenaar was Wiecherlink en derde ambtenaar van der Veen (zoon van een gereformeerd predikant). Servaas was, meerdere verloofdes ten spijt, ongehuwd en van Van der Veen weet ik dat hij getrouwd was met een meisje Nagel. Willy Hems was de typiste en behalve ikzelf was ook Jacques Cluysenaar als volontair werkzaam. Een wat aparte figuur, mag ik wel zeggen. Het gebeurde op een keer dat hij de deur van het toilet op slot vond. Denkende dat ik daar wel zou zitten begon hij tegen de deur te trappen... schiet toch op, vuil zwijn... ik weet wel wat jij aan het doen bent, viezerik... Het gesprokene werd enige keren herhaald tot de deur openging en de burgemeester naar buiten kwam. Minzaam als altijd van achter zijn goud gerande bril zei deze... ik neem aan dat het gesprokene bedoeld is voor een van je collega's (Van Reenen en Koning waren toen ook volontair). Het ging er, gebruikelijk

voor die tijd, wat vormelijk toe. Van Haselen en Stevenhagen werden aangesproken met burgemeester en secretaris. Ja burgemeester... nee secretaris. Verder was het meneer Servaas en de overigen werden met hun achternaam aangesproken. Ik weet nog dat Stevenhagen de volontairs placht aan te spreken met jochie.

Als volontair leerde ik het publiek te woord te staan. Geboortes, verhuizingen, een ventvergunning. Paspootverlenging in de oorlogsjaren natuurlijk niet. Rijbewijs wel. Al snel, ik meen na een half jaar, werd ik bezoldigd ambtenaar en tevens ambtenaar van de burgerlijke stand. Het salaris werd maandelijks uitbetaald in een loonzakje. Klinkende munt dus. Ja, zinkgeld. Ik vergeet de toenmalige bode Van Eyden te vermelden. Samen met zijn vrouw woonde hij op de bovenverdieping. Wie ook nog een ruimte tot hun beschikking hadden waren de wachtmeesters (in de stad agenten van politie genaamd). Chef was Rijk van Huisstede. Zijn twee collega's waren De Wit en Ab Degen.

Huis ten Bosch.

Het gemeentehuis had via de voordeur een ruime entree met rechts de burgemeesterskamer terwijl links de secretaris huisde. Een gang naar achteren leidde naar rechts, de raadszaal an-

nex trouwzaal en links de secretarie. Tussen deze ruimte en de gang naar de zij-entree bevond zich een brandvrije ruimte voor het gemeentearchief, waarin onder andere het bevolkingsregister. Aan de andere kant van de zij-entree was de ruimte voor de wachtmeesters. De middengang liep uit op de koepelkamer waar - na de oorlog - de heer Van Kooten de sociale zaken behartigde. Op de fiets naar mijn werk. Voor de oorlog had ik een lichte motorfiets gehad. Eerder zelfs een DKW, officieel de afkorting van Deutsche Kraft Werke. Maar in de volksmond ook wel vertaald als Dass Kleine Wunder en in ons dorp heette het Dokter Komt Wel, want dokter Hartog had destijds een DKW, meen ik. Mijn motorfiets had ik al snel gedemonteerd, bang als ik was voor vordering. De onderdelen verstopte ik op verschillende plaatsen. De fiets dus, later toegerust met massieve banden. Zo ging dat.

De bezettingsjaren.

Tja, alles ging gewoon door, leek het. Duitse militairen heb ik nooit gezien op het gemeentehuis. Oh nee, er hing geen vlag met een hakenkruis en een portret van Hitler evenmin. Wel moest een portret van de koningin van de wand. Iedereen kreeg een persoonsbewijs, *Ausweis*, met een foto en ook een duimafdruk. Daar waren we druk mee in het begin. Voor ons ambtenaren was er ook nog een bewijs dat we als zodanig werkzaam waren en dus... onmisbaar. Wat dat inhield was ongewis. Op weg van huis naar mijn werk werd ik op zekere dag bij kasteel Gunstersteyn tegengehouden door Duitse militairen. *Verhaftet* klonk het. Oh jee... gearresteerd in verband met *Arbeits Einsatz*. Ik voelde me ellendig, beven als een rietje, dat was duidelijk. Ik stamelde... *aber ich bin doch Standes-beambte... alles sehr wichtig*. Er werd wat schouderophalend naar mijn 'bewijs' gekeken. *Standes-beambte* herhaalde ik nog maar een keer. *Na ja...gehen Sie mahl..* Slingerend van de zenuwen reed ik verder langs de Vecht. We kregen distributie. Nee, met de bonkaarten had ik niets van doen. Dat gebeurde op Bolenstein, een soort dependance. Ik weet dat je kon kiezen voor snoepbonnen of bonnen voor sigaretten. Ik besloot te stoppen met roken en gaf de snoepbonnen aan mijn moeder. Zij was er blij mee.

Toen de kans opgepakt te worden voor *Arbeits Einsatz* me te groot leek te worden ben ik ondergedoken. Begin 1944 meen ik. Het was ook op advies van mijn ouders. Mijn jongere broer, die in Delft studeerde, was daar gearresteerd in ver-

Afb.2. *Volontair Marijnse ± 1940.*

band met verzetswerk en via Hotel Scheveningen en Kamp Amersfoort afgevoerd naar Buchenwald. Wees toch voorzichtig jongen... hoorde ik ze vaak zeggen.

Tja, thuis dus. Ik had een veilige schuilplek gemaakt. Tussen twee kamers was een diepe kast, die binnen de muren doorliep naar één kant. Door een schot ontstond er een plek voor mij, terwijl de ruimte aan de andere zijde van het schot als hangkast met kleren een onverdachte aanblik bood. Meerdere keren heb ik daar gezeten, met eten en ook met een po. Je wist maar nooit. Ik weet nog dat een keer de moffen in huis kwamen. Ze vorderden beddegoed. *Diebstahl...das ist Diebstahl...* hoorde ik mijn vader bulderen. En ik maar denken... laat-ie zijn mond houden... straks nemen ze hem ook nog mee... of ze gaan op zoek hier... Ik ben ook nog ondergedoken geweest bij de familie Alta aan de Straatweg, vlak bij de fabriek van Bammens. Jammer dat hun oudste dochter niets van me wilde weten, ik vond haar best aardig.

Wat ik zoal deed in die onderduikperiode? Een wc-bril herstellen, het tuinameublement schilderen, allerhande klusjes, zoiets. Natuurlijk werd de

behoefte er eens uit te gaan groter en een paar keer deed ik dat ook. Wees toch voorzichtig... hoorde ik dan. Nou, het ging bijna altijd goed. Vanuit Amsterdam met de trein naar huis. Bij Abcoude stoppen. Ik begreep direct dat het sein op onveilig stond en dook in een toilet. Snel de knip erop. Moffen die kwamen controleren. *Ach, da ist eine sehr alte Dame hinein...* hoorde ik iemand zeggen. Met als reactie... *na gut... lass das alte Weib in Ruhe..* Natuurlijk bedankte ik mijn redder. Een oude heer die me sterke wenste. Met de bus naar Utrecht. Achterin, op die plaats waar je twee aan twee tegenover elkaar zit vond ik plek, met de rug naar de chauffeur. Oh jee, we moesten plotseling stoppen en een paar moffen kwamen naar binnen. *Sie sind allen verhaftet..* klonk het. Ik dook in elkaar, mijn hoed tot mijn oren (om ouder te lijken had ik mijn snor laten staan). Naast en tegenover me zaten oude mensen, grijs en gerimpeld. De soldaat die naar achteren liep keek en zei... *alles alte Leute...* Mijn hart klopte in mijn keel. Naar de stad wilde ik al helemaal niet meer. Met de grootst mogelijke voorzichtigheid ben ik weer thuis gekomen. Nee...dan die keer dat ik in verband met een razia was ondergedoken bij een boer in Nieuwersluis. Samen met twee anderen in een met behulp van gestapelde stobalen gemaakte schuilplek. Na het signaal **Veilig**, naar huis. Ergens tussen Nieuwersluis en Breukelen kwamen ineens Duitse militairen op de weg, oudere soldaten. Schrikken natuurlijk. Wat nu... Maar die lui lieten hazen zien. Op verzoek van hun commandant geschoten, maar... ze hadden er teveel! We kregen alledrie een haas mee. Thuis mijn verhaal. Wat... van de moffen gekregen... snauwde mijn vader, die de toedracht maar half begreep. Mijn moeder was er blij mee. In het laatste oorlogsjaar wild op tafel!!

Ik was niet de enige op het gemeentehuis die onderdook. De burgemeester dook, de gemeentesecretaris dook. Meneer Servaas werd gearresteerd en naar een concentratiekamp overgebracht. Van der Veen werd vastgehouden in de Gansstraat in Utrecht als politieke gevangene. Een militair beet hem toe... *jetz sind Sie hier, aber Sie kommen dort...* wijzend naar de er tegenover liggende begraafplaats. Helaas bewaarheid, Van der Veen overleefde zijn internering niet... Wonderlijk dat meneer Servaas toch opeens werd vrijgelaten. Zomaar zonder nadere uitleg. Ik zag hem sterk vermagerd terug, ziek ook, met een slecht genezende wond op zijn handrug. Er was

een spade op zijn hand gevallen.

Van alle ambtenaren was eigenlijk Wiecherlink de enige die op zijn post bleef, hij hield min of meer de zaak draaiende. Geboorten en dood, zaken die hij kon afhandelen. Nee, hij was absoluut niet fout. Hij deed het volgens mij uit plichtsbetrachting. Daar heeft hij na de oorlog eigenlijk geen waardering voor gekregen. Jammer. Toen van Haselen ondergedoken was, kwam er een NSB-burgemeester Jacob. Ook de nieuwe bode Van Doorn was fout, zoals dat toen heette. Een berucht NSB-er was Duynstee, die op Cromwyck woonde en daar een lampenkappenfabriek had. En dan had je Leen Peters, die meen ik een gevreesd kampbewaker was.

Nee... ondergronds actief ben ik niet geweest. Of het moest zijn het rondbrengen van illegale krantjes. Doe je voorzichtig... zei mijn vader dan. In Amsterdam - nee, met ondergronds werk had dat niets van doen - op de zwarte markt een keer snoepbonnen gekocht en bij een boer in Kockengen een mud aardappelen. Een heel gesjouw nog op de fiets. Niks heldhaftigs, daar was ik ook de man niet naar. Het enige dat ik gedaan heb en dat ik niemand heb verteld is het volgende. Vanaf 1938 werden de persoonsgegevens op losse kaarten ingetypet. Per persoon een kaart. Daarvoor werden de gegevens per familie in boeken met de hand ingeschreven. In de kluiskamer werden die bevolkingsregisters bewaard. Naast geboortedatum en dergelijke werd ook de godsdienst aangegeven. NH, Ger. RK, voor joden stond dan NI (Nederlands Israëliet). Wat ik gedaan heb is NI veranderen in NH. Niet moeilijk, met bijpassende inkt - ik moest de bestaande inkt wat zwarter maken - maakte ik van de I een H. De kroontjespen deed het werk. Ja, 's avonds gebeurde dat... zogenaamd overwerk. Ik had een sleutel van het gemeentehuis en de sleutel van de brandvrije kluiskamer was ook voorhanden. Ik weet zeker dat ik op die manier een aantal joden heb kunnen redden. Want op aanvraag moest ik soms van joden gegevens verstrekken. Op een nieuwe kaart getypt en officieel gestempeld... dat zag er goed uit. Eenmaal kwam er vanuit Utrecht een controle-informatie. Risico liep ik totaal niet, wie zou kunnen bewijzen dat ik in die boeken geknoeid had.

Van de bevrijding herinner ik me de tanks die Utrecht binnen reden. Lachende soldaten die sigaretten rondstrooiden. En in Maarssen had je de NSB-burgemeester Jacob die rondgereden werd. Ik herinner me zijn verbeterd gezicht en een

kartonnen bord met daarop... *mensen geniet, hier koning Carbid... lege kop, burgemeester Jacob*. Hij had zichzelf willen verrijken door met carbid 1) van de gemeente te sjoemelen.

Na de oorlog... direct weer aan het werk. Vreemd, in het gemeentehuis kwamen een paar oude gezichten niet meer terug. Van der Veen noemde ik al, maar ook Willy Hems leefde niet meer. Een verdwaalde kogel trof haar rond de bevrijding. Mijn motorfiets kon ik weer in elkaar laten zetten en na enige tijd kreeg ik als ambtenaar een benzinetoewijzing om op mijn 'stoomfiets' te kunnen rijden. Burgemeester Van Hase-

len ervaaarde de gang van zaken na de bevrijding als teleurstellend. Ik weet nog - het was 1947 - hoe hij ons ambtenaren in zijn kamer bijeenriep om zijn vrijwillig vertrek aan te kondigen. Waarom... ik heb het nooit geweten. Wel viel me op dat in de serie afbeeldingen van voorbije burgervaderen de zijne na vijfentwintig jaar nog steeds ontbrak.

Terugkijkend vond ik de onderduikperiode van ongeveer anderhalf jaar erg spannend. En als je dan ook nog een angsthais bent...

Auke Hoekstra

Noot:

1. Carbid een verbinding van koolstof met een metaal, calcium. Bij verbranding komt een gas vrij dat de lamp doet branden.

Opzeggen van het lidmaatschap

Ieder jaar blijken er weer leden te zijn die hun contributie over het afgelopen jaar niet betaald hebben, hoewel zij zowel schriftelijk als telefonisch een herinnering hebben ontvangen. Als u degene bent die nog niet heeft betaald, wilt u dat dan alsnog z.s.m. doen. U heeft het gehele jaar wel het periodiek ontvangen.

Als u overweegt uw **lidmaatschap op te zeggen** doe dit dan **vóór 1 januari 2005**, zoals ook in ons huishoudelijk reglement* is vastgesteld. Het bespaart u en ons een hoop werk en ergernis. Ten overvloede willen wij u er nog op wijzen dat voor een eerste herinnering € 1 in rekening wordt gebracht en voor een tweede zelfs € 2,50, dit in verband met de hoge administratiekosten die eraan verbonden zijn.

Aukje Wolters, penningmeester/ledenadministratie.

*Het huishoudelijk reglement is op aanvraag verkrijgbaar bij de penningmeester.

Sluiswachter bij den Rijkswaterstaat

Naar aanleiding van de foto van de bouw van de Opbuurenbrug, zie Nr. 18, vertelde Erik van Vredendaal mij telefonisch dat hij een oude foto bezit van omstreeks 1920 waarop zowel de voorganger van de huidige boogbrug als zijn overgrootvader Jan van Ham zijn afgebeeld. Nieuwsgierig geworden ging ik niet lang na dat telefoontje naar de Emmaweg om de foto te bekijken. Wanneer je dan zo'n plaatje in handen

hebt, geloof je toch nauwelijks je eigen ogen. Wat een rust, wat een enorm verschil met de tegenwoordige situatie ter plekke! Is de foto wellicht op zondagmorgen gemaakt? We weten het niet. Jammer dat die oude, sepia-keurige foto zo verbleekt is, denk je dan. Het bruggetje op de achtergrond, waar het eigenlijk om gaat, is niet zo heel goed te zien. Maar desondanks, de foto zou toch geweldig zijn voor 'Uit de oude schoenendoos'. Gelukkig vindt de eigenaar het goed de foto uit zijn lijstje te halen en wil hij hem tijdelijk afstaan om te laten kopiëren. Zodoende kunt u nu, met dank aan de familie Van Vredendaal en de firma Combi Tebbens, die de foto sterk verbeterde, zien hoe tot 1933 de belangrijkste wegverbinding tussen Amsterdam en Utrecht van dat moment over het sluisje tussen Vecht en Merwedekanaal werd geleid. De komst van de Opbuurenbrug was vanwege het steeds drukker wordende autoverkeer over de Straatweg bepaald geen luxe. Zoals al gezegd, is de op zijn stoeltje gefotografeerde man, met de toen zeer modieuze strooien hoed in zijn hand, de sluiswachter Jan van Ham. In het houten wachthuisje, daarachter loopt het Merwedekanaal (thans Amsterdam Rijkkanaal), bevond zich een logboek waarin o.a. de namen van alle schepen die de sluis passeerden werden genoteerd. Dat Van Ham zijn werkzaamheden lang (waarschijnlijk meer dan veertig jaar) en naar tevredenheid van zijn superieuren heeft verricht, blijkt uit het feit dat hij, "Sluiswachter bij den Rijkswaterstaat", op 28 augustus 1929 door Koningin Wilhelmina werd vereerd met de 'Eere Medaille in brons, verbonden aan de Orde van Oranje-Nassau'. Zijn dochter Johanna van Ham was gehuwd met Reyer van Vredendaal, grootvader van Erik van Vredendaal en vroeger eigenaar van het gelijknamige, nog steeds bestaande, Maarssense aannemersbedrijf.

Heeft u op- of aanmerkingen n.a.v. deze rubriek, of misschien zelf een voor publicatie geschikte foto, dan wordt u vriendelijk verzocht dit schriftelijk of telefonisch door te geven aan:

J.H. Sagel, V. Lingelaan 85, 3602 PB Maarssen, Tel: 561457, e-mail: jhsagel @ zonnet.nl

Over historie gesproken

Het Olde Regthuys

sinds 1657

Eten, drinken

Leuk eten? Leuk eeten?

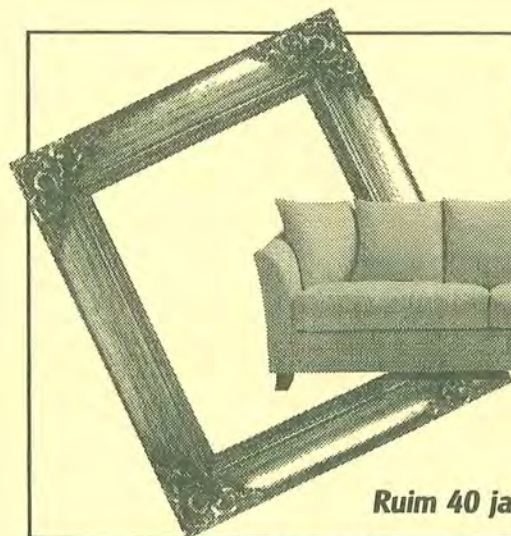
www.hetolderegthuys.nl

Het Olde Regthuys, Laan van Nifterlake 101
3612 BP Tienhoven, Telefoon 0346 - 23 13 62

TOPKLASSE

SIERO SCHILDERS
Nassastraat 71 Maarssen Tel. 562310

WoonArt

Ruim 40 jaar in Maarssen!

WoonArt VAN WAAY - alles tussen vloer en plafond

Nassastraat 18 • Maarssen • Tel. 0346 - 561897 • Fax 0346 - 570097

TWEEWIELER-SPECIALIST

DE HAAN

VERKOOP EN REPARATIE TWEEWIELERS

ONDERDELEN EN ACCESSOIRES.

EIGEN REPARATIE-AFDELING

OPEN MA,T/M VRIJ. 8.00-12.30 / 13.30 - 18.00
 VRIJDAG AVOND 19.00/21.00
 ZATERDAG 8.00-16.30
 WOENSDAG GESLOTEN.

NASSAUSTRAT 105
 3601 BD MAARSSSEN
 0346-561615

**BOUWBEDRIJF
 DE JAGER**

Bouwbedrijf De Jager
 Tuinbouwweg 33
 3602 AT Maarssen
 Tel. 0346 - 552454
 Auto 0653 - 442034
 Fax 0346 - 551920

- Voor verbouwingen
- Aanbouwen
- Badkamers
- Keukens
- Div. onderhoudswerken